

Györgyi Zoltán

A szakiskolások jellemzői és iskolázási útjai

Akiket vizsgálunk

A címben jelzett *szakmunkások*ról, ha beszélünk, tisztáznunk kell, hogy kiket értünk alattuk. Különös jelentőséget ad a pontos definíció igényének, hogy az *Iffúság 2000* felmérés olyan korcsoportra vonatkozik, amely részben már „befejezte” részvételét az iskolarendszerű oktatásban, részben pedig még tanul, s nem lehet pontosan tudni, milyen végzettséggel fog onnan kilépni.¹ Csupán a legmagasabb iskolai végzettség alapján lehatárolva a célcsoportot kihagynánk belőle a még tanulókat, ha viszont ez utóbbiakat is bevonjuk, az összehasonlíthatóság érdekében azokkal is foglalkoznunk kell, akik a szakmunkásvégzettség megszerzése után továbbléptek (hiszen a most tanulók egy része is tovább fog tanulni). Ez a szempont vetette fel, hogy ’kinyissuk’ a *fiatal szakmunkások* rétegét, s ne csak velük, hanem a felmérés idején még tanulókkal (szakiskolai tanulókkal), valamint azokkal a korábban szakiskolába (szakmunkásképző iskolába) járt fiatalokkal is foglalkozzunk, akik a szakiskola befejezése óta valamilyen magasabb iskolai végzettséget szereztek, vagy a felmérés idején valamilyen középiskolába, vagy felsőfokú oktatási intézménybe jártak. Mintánkat kiegészítettük azokkal a fiatalokkal is, akik általános iskolai tanulmányuk befejezése után elkezdtek szakiskolában tanulni, de tanulmányaikat félbeszakítva, végzettség nélkül kiléptek onnan. Nem vettük be a mintába azokat, akik első középfokú végzettségüket középiskolában szereztek, s utána kezdtek szakmatanulásba, viszont felvettük azokat, akik középiskolai tanulmányukat félbehagyva kerültek át szakiskolába, ott végzettséget szerezve.

A fentieknek megfelelően a vizsgált réteget a következőképpen határoltuk le: azok a fiatalok, akik középfokú tanulmányaikat szakiskolában (szakmunkásképző iskolában)² kezdték. Amennyiben összehasonlítjuk őket más fiatalokkal, akkor a *szakmát tanult fiatalok* megjelölést fogjuk rájuk alkalmazni, ellentétben a többiekkel, akiket a *szakmát nem tanult fiatalok* címkével jelölünk.

A vizsgált réteg a fiatalok egészében

A teljes mintában a szakmát tanult fiatalok valamivel több, mint egyharmados arányt képviselnek. E réteg kétharmadát adják azok a fiatalok, akiket legmagasabb iskolai végzettségük alapján tekinthetünk szakmunkásnak. 9%-uk a felmérés idején még szakiskolában tanult, több mint 10%-uk pedig a szakiskola befejezése után középiskolai végzettséget szerzett. Az utóbbiak között minden ötödik személy felsőfokú végzettséghez jutott, vagy legalábbis esélye van erre, azaz elérte azt a szintet (a felmérés idején főiskolán, vagy egyetemen tanult). A szakmát tanult fiatalok 5%-át

¹ Az iskolarendszerű oktatás „befejezése” illetve az onnan való kilépés alatt ebben a megközelítésben az első kilépést értjük, azt a helyzetet, amelyben a fő tevékenységként végzett tanulás abbamarad.

² A továbbiakban következetesen a *szakiskola* ill. a *szakiskolások* megnevezést fogjuk használni, de beleértjük a korábbi szakmunkásképző iskolákat, illetve ezek tanulói is.

teszik ki azok, akik a szakmai végzettség megszerzése után középiskolába iratkoztak, s még ott tanultak, illetve ugyanennyien vannak, akik a szakiskolát korábban elkezdték, de sem ott, sem középiskolában nem szereztek végzettséget. A szakmát tanult fiatalok részletes összetételét az 1. tábla tartalmazza korcsoportonként.

Természetesen az egyes életkori csoportok más-más családi, munkaerő-piaci helyzetben vannak. Az eltérések nagyrészt levezethetők az életkorukból, de az időbeni változások is kirajzolódnak. Az egyik szembetűnő jelenség, hogy a legfiatalabbak (15-19 évesek) között a másik két korcsoportnál lényegesen magasabb azoknak az aránya, akiknek semmilyen végzettségük nincs, s a felmérés idején sem tanultak. Ez azonban nem egy kedvezőtlen folyamat következménye, hanem annak, hogy a szakmát tanult fiatalok száma, vagyis a viszonyítási alap lett kisebb. A teljes korcsoportra vetítve a lemorzsolódás alig valamivel magasabb a legfiatalabbak között, s ez a kis eltérés is megmagyarázható a felnőttképzés korrekciós hatásával. (lásd 1. sz. táblázat).

A 20-29 évesek és a legfiatalabbak között élesen megjelenik a szakiskolai képzés visszaszorulása: míg az idősebbek egy harmada tanult szakmát a szakiskolai képzésben, a 15-19 éves korosztály esetében már csak alig több mint a negyed része.

A szakmát tanult legfiatalabbak között megnőtt középiskola népszerűsége: többen fejezték be, többen tanultak a felmérés idején is, s többen is kezdték el (de hagyták is abba). Egyelőre még nem jelentős arányban, de már megjelentek a szakiskolát végzettek a felsőfokú intézményekben is. A legidősebb korosztályban még csak a fiatalok (a szakmát tanultak és nem tanultak egésze) 0,5 %-a járta be szakiskola-felsőoktatás képzési utat, a 20-24 éveseknek már 1,2%-át. Ha csak a szakmát tanult fiatalok egészéhez viszonyítunk, még nagyobb az eltérés: 1,2%-ról 3,2%-ra nőtt az arány, vagyis egy korábbinál szűkebb (s minden bizonnyal gyengébb tanulmányi eredménnyel rendelkező) tanulói körből sikerült több fiatalnak bejutnia felsőfokú intézménybe (lásd 1. sz. táblázat). Az adatok azt jelzik, hogy a felsőoktatás expanziója kezdi elérni a szakmunkás réteget is.

1. tábla
A kérdezettek iskolázottsága korcsoportonként

Korcsoport: Iskolázottság:		15-19	20-24	25-29	Összes
Szakmatanulást elkezdte,	Fő	41	40	63	144
végzettsége nincs	%	7,9%	3,8%	5,2%	5,2%
Szaktanulást elkezdte, most	Fő	253	1	1	255
is ott tanul	%	48,6%	,1%	,1%	9,2%
A szaktanulást elkezdte,	Fő	8			8
most középiskolában tanul	%	1,5%			,3%
Elkezdett középiskola után	Fő	4	11	27	42
szaktanulást	%	,8%	1,0%	2,2%	1,5%
Szaktanulást végzettsége van	Fő	152	773	957	1882
	%	29,2%	73,2%	79,6%	67,7%
Szaktanulást végzettség,	Fő	5	13	8	26
középiskolát elkezdte, abbahagyta	%	1,0%	1,2%	,7%	,9%
Szaktanulást végzettség,	Fő	52	57	33	142
középiskolában tanul	%	10,0%	5,4%	2,7%	5,1%
Szaktanulást és középiskola	Fő	5	128	99	232
végzettség	%	1,0%	12,1%	8,2%	8,3%
Szaktanulástvégzettség,	Fő	1	28	10	39
felsőfokon tanul	%	,2%	2,7%	,8%	1,4%
Szaktanulást és felsőfokú	Fő		5	5	10
végzettség	%		,5%	,4%	,4%
	Fő	521	1056	1203	2780
Szaktanulást tanult fiatalok összesen	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		18,7	38,0	43,3	100,0
A szaktanulást tanult fiatalok aránya		28,4*	35,9	35,7	100,0
a teljes mintában					

* A szakiskolában még tanulókkal együtt.

A továbbiakban a szaktanulást tanult fiatalok fenti csoportjaival foglalkozunk, de az egyes rétegekhez tartozók kis száma miatt összevont alcsoportokat kialakítva. Egyetlen csoportot hagyunk ki: a szakiskolai kezdés után középiskolába átkerülő tanulókat, akiket önálló csoportként a kis elemszám miatt nem értelmezhetünk, más csoporttal való összevonásuk pedig szociológiailag definiálhatatlanná tette volna az adott csoportot. Az összevonások után a következő táblázattal rajzolható fel a mintánk, amely alapján a további vizsgáldásokat elvégezzük.

2. tábla
A szakmát tanult fiatalok iskolázottsági rétegei korcsoportonként

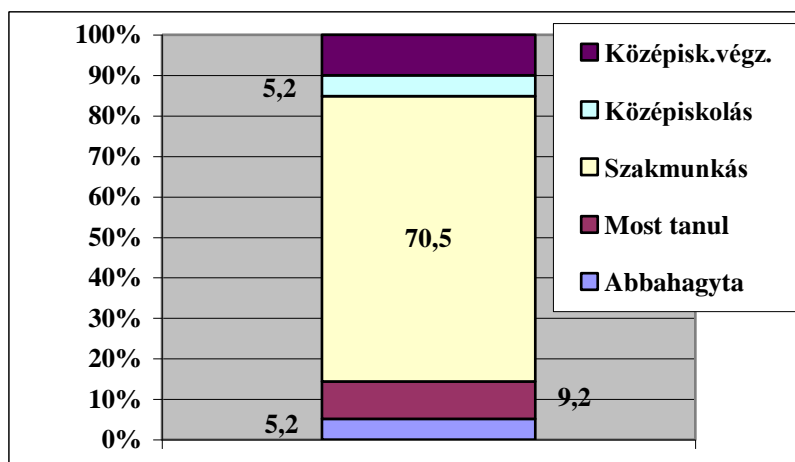
Korcsoport:	15-19		20-24		25-29		Összesen	
	Eset	%	Eset	%	Eset	%	Eset	%
Iskolázottság:								
Szakmatanulást elkezdte, végzettsége nincs	41	1,8	40	1,4	63	2,2	144	1,8
A szakiskolát elkezdte, most is ott tanul	253	11,1					253	3,2
Szaktanulmányos végzettsége van*	161	7,1	798	27,7	993	34,8	1953	24,4
Szaktanulmányos végzettség, középiskolában tanul	52	2,3	57	2,0	33	1,2	143	1,8
Szaktanulmányos kezdés és középiskola végzettség**			161	5,7	114	4,0	276	3,4
Szaktanulmányos fiatalok összesen	507	22,3	1057	36,8	1205	42,2	2769	34,6
Szaktanulmányos nem tanult fiatalok	1767	77,7	1812	63,2	1653	57,8	5232	65,4
Összes	2274	100,0	2869	100,0	2857	100,0	8000	100,0
A szakmát tanult fiatalok életkori csoportonkénti megoszlása		28,4		35,9		35,7		100,0

* A 20-24 évesek és a 25-29 évesek között a jelenleg is tanulókkal együtt. Mindhárom korcsoportban a középiskolai kezdés után szakiskolát végzettekkel együtt, valamint azokkal, akik szaktanulmányos végzettségük megszerzése után elkezdtek a középfokú iskolát, de abbahagyták.

** Beleértve azokat is, akik felsőfokon elkezdtek tanulni, illetve akik be is fejezték felsőfokú tanulmányaikat. A legfiatalabbak esetében ezt a réteget elhagytuk (alacsony számuk ill. a – vélhetőleg – nem megszerzett szakiskolai végzettségük miatt)

Mivel egyes vizsgálódások esetében nem csak a szakmát tanult fiatalok egészét, s egyes csoportjait vesszük górcső alá, hanem összehasonlítjuk a fiatalok egészével, illetve a *szakmát nem tanult fiatalok* csoportjával (tagozódásukat lásd az 1. táblázatban), röviden be kell mutatnunk, hogy ez utóbbiak közé kik, milyen fiatalok tartoznak, hogy lássuk: a szakmát tanult fiatalok hozzájuk képest hol helyezkednek el a társadalmi hierarchiában.

1. ábra
A szakmát tanult fiatalok egyes rétegei

Adataink szerint a szakmát tanult fiatalok az iskolázottsági hierarchia alján találhatóak: az ebbe a rétegbe nem tartozók mindössze 9%-a (a 15-19 évesek között pedig csak 7,1%-a) rendelkezik náluk alacsonyabb iskolai végzettséggel (zömmel befejezett általános iskolával), s nem is tanul valamilyen általános vagy középiskolában (vagyis a pillanatnyi helyzet szerint itt fejezte be tanulmányait).

A szakmát tanult fiatalok társadalmi helyzete

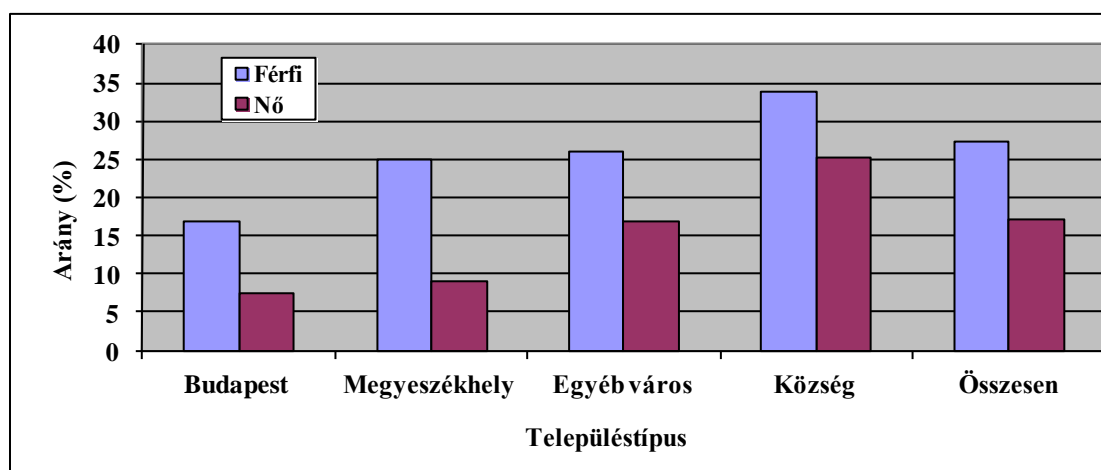
Hogy a szakmát tanult fiatalok kik, vagyis milyen a **nemi megoszlásuk**, milyen települési, családi háttérrel rendelkeznek, erről tájékozódhatunk ebben a fejezetben. Az egész réteget *összességében* jellemző adatok nem meglepők, a szakiskolai tanulóokra vonatkozó statisztikák és felmérések alapján már régóta ismertek, belső rétegződésük leírásához azonban hozzájárulást jelent az *Iffúság 2000* adatainak elemzése.

Az, hogy a szakiskola elsősorban a fiúk iskolája, megerősítik adataink is: a felmérés idején a tanulók két harmadát fiúk tették ki. Bár a szakiskolai szakmatanulás évtizedek óta elsősorban a fiúk pályafutását határozta meg, a lányok kiszorulása a kilencvenes évek közepéig tartott (arányuk a legidősebb korcsoportban még magasabb volt, mint a minta egészében), azóta viszont nem történt változás. Ennek alapján az a sommás megállapítás, hogy a szakiskolai képzés elsősorban, s egyre inkább a leszakadó rétegek iskolája, a fiúkra nézve nem igaz, hiszen a korosztály egészét tekintve még mindig 42%-os körökben a szakiskolai részvétel, s a legfiatalabb (15-19 éves) korosztályon belül is még 27%-os, miközben a lányok egészének 27, a legfiatalabb korosztályának pedig már csak 17%-a érintett.

Ha a lakóhely településtípusát is figyelembe vesszük, még markánsabb különbséget tapasztalunk: a legfiatalabb korosztályon belül is a falvakban élő fiúk 34%-a, míg a fővárosban élő lányoknak mindössze 7,5 %-a került szakiskolába az általános iskola befejezését követően.

2. ábra

A 15-19 éves korosztályon belül a szakiskolások* aránya lakóhelyük típusa és nemük szerint

* A vizsgálat során szakmunkásoknak tekintett fiatalok aránya, vagyis akik középiskolai tanulmányukat szakiskolában kezdték

A befejezetlen szakiskolával rendelkezők között is hasonló nemi megoszlást találunk, mint a szakmát tanult-tanuló fiatalok egészében, ami arra utal, hogy a lemorzsolódás egyforma mértékű a két nemen belül. A (szakiskola után) középiskolába került tanulók között a lányok felülreprezentáltak, az azt befejezettek között pedig különösen. Ez azt is jelenti egyben, hogy – bár nem igazán jelentős a szakiskola utáni továbbtanulás (adataink szerint 17,6%-os a vizsgált korosztályban) – de ezzel a továbblépési lehetőséggel, annak ellenére, hogy a szakiskolai képzésbe jóval kevesebben vesznek részt, elsősorban a lányok élnek: közülük több mint ötöd részük (22%) kerül középiskolába, míg a fiúknak csak 15%-a. (Lásd 4. táblázat –

6. táblázat)

A fiatalok felméréskor számba vett **lakóhelye** nem feltétlenül egyezik meg eredeti lakóhelyével, de átlagosan több mint két harmaduk szüleinél lakik, vagyis nagy valószínűséggel azon a településen, ahol fiatal korában is élt. Ezért a jelenlegi lakhely támpontul szolgálhat a korábbi (az általános iskolás ill. középiskolás kori) lakhelyek tekintetében is.

Az adatok alapján azt mondhatjuk – s ez sem meglepő –, hogy a szakmát tanult fiatalok jelentős részben a községekhez, kisvárosokhoz kötődnek. A réteg belső szerkezetét vizsgálva egyenlenséget tapasztalunk: a szakiskolából kimaradóknak valamint a szakiskolai tanulóknak több mint a fele lakik községekben, ugyanakkor a végzett szakmunkásoknak már csak 44%-a, míg szakiskola után a középiskolába kerültek között már csak 30-32%-os ez az arány. Bár nem lehet egyértelműen megállapítani az adatokból (mert a lakóhelyi mobilitással is számolnunk kell), de nagyon valószínűsíthető, hogy a lakóhelynek a továbbtanulásban komoly szerepe van – természetesen nem függetlenül az egyes településtípusok társadalmi összetételétől. A következmények azonban mindenképpen látszanak: a városok és a községek közötti iskolázottságbeli különbségek határozottan növekednek. A szakmát tanult fiatalok aránya különösen a fővárosban, kisebb mértékben a megyeszékhelyen, az utolsó öt évben pedig a kisvárosokban is visszaszorulóban volt. Ennek eredménye lett a községek korábinál is magasabb felülreprezentáltsága. (3. tábla és

7. táblázat)

3. tábla
A szakmát tanult fiatalok rétegei településtípusonként

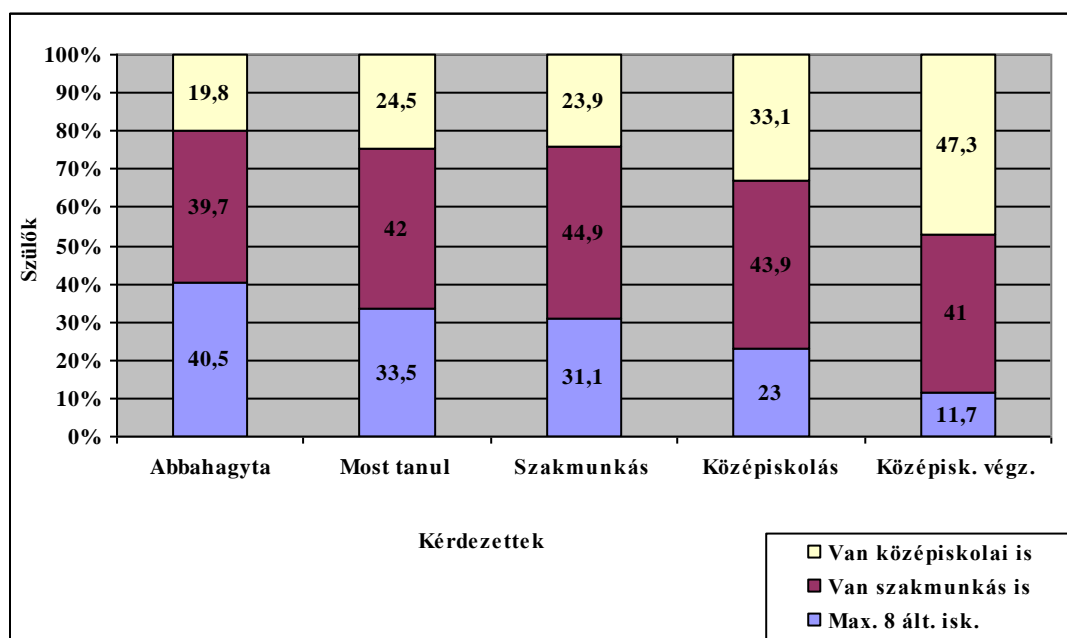
Lakóhely: Iskolázottság:		Budapest	Megye- székhely	Egyéb város	Község	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő	14	15	42	73	144
	%	9,7%	10,4%	29,2%	50,7%	100,0%
Szakiskolában tanul (15-19 éves)	Fő	22	23	79	130	254
	%	8,7%	9,1%	31,1%	51,2%	100,0%
Szakmunkás	Fő	184	257	652	861	1954
	%	9,4%	13,2%	33,4%	44,1%	100,0%
Szakmunkás; középiskolai tanuló	Fő	20	25	52	46	143
	%	14,0%	17,5%	36,4%	32,2%	100,0%
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő	48	54	91	82	275
	%	17,5%	19,6%	33,1%	29,8%	100,0%
Szakmát tanult fiatalok összesen	Fő	288	374	916	1191	2769
	%	10,4%	13,5%	33,1%	43,0%	100,0%
Szakmát nem tanult fiatalok	Fő	1013	924	1618	1677	5232

	%	19,4%	17,7%	30,9%	32,1%	100,0%
Összes	Fő	1301	1298	2534	2868	8001
	%	16,3%	16,2%	31,7%	35,8%	100,0%

A szakmát tanult fiatalok **családi háttérét** tekintve nem szolgál meglepetéssel, hogy alapvetően két réteg felülreprezentált: a szakmunkás végzettségű ill. a csak 8 általános iskolai osztályt végzett szülők gyerekei kerültek elsősorban ebbe a rétegbe. Sokkal érdekesebb viszont az a társadalmi mozgás, ami az adatok alapján kirajzolódik. A lefelé történő mobilitás az anyákhoz viszonyítva tanulók 22%-ára, az apákhoz viszonyítva 16%-ára jellemző (8. táblázat és

9. táblázat). Ha a szülők együttes végzettségét nézzük, akkor azt látjuk, hogy a tanulók 29%-a számára a szakmunkás-státusz előrelépést jelent, valamivel több, mint negyed részük esetében viszont visszalépést, hiszen szüleik legalább egyike legalább középfokú végzettséggel rendelkezik.

3. ábra
A szakmunkás fiatalok szüleinek iskolai végzettsége

Lásd
10. táblázat

A fenti szempontok alapján vizsgálva a lefelé történő mobilitás a két idősebb korcsoportban hasonló nagyságrendű, ami – a szakmunkások rétegének a fiatalok közt csökkenő aránya következtében - azt jelenti, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülők gyerekei a korábbinál kisebb arányban kerültek szakiskolába, de (más oldalról nézve) jelenti egyben azt is, hogy a szakiskola nem vált teljes mértékben a képzetlen szülői háttérrel rendelkező tanulók gyűjtőhelyévé. A legfiatalabb korosztályban ugyanakkor már megindulni látszik ez a folyamat – vélhetően a középiskola expanziójával párhuzamosan –, de egyelőre inkább csak tendenciájában érezhető (a legalacsonyabb iskolai végzettségű szülők arányának 4%-pontos emelkedése, illetve a legmagasabb végzettségűek 3%-pontos csökkenése), s hogy

folytatódott-e, folytatódik-e, arra a 2000-es adatok alapján nem lehet egyértelműen válaszolni (11. táblázat).

A szakiskolai tanulás – tekintve, hogy egyre kevésbé jelent zsákutcás képzést –csak átmenetileg értékelhető pozitív vagy negatív irányú mobilitásként. A

10. táblázat alapján egyértelműen kirajzolódnak a tényleges lehetőségek. A társadalmi mobilitás finomabb rajzolatát mutatja, hogy a szakiskolákból elsősorban a szakiskolai végzettséggel sem rendelkező szülők gyerekei maradnak ki, a középiskoláig, s különösen annak befejezéséig pedig az iskolázottabb szülők gyerekei jutnak el elsősorban. A különböző végzettségű szülők arányában nézve ez azt jelenti, hogy az érettségizett szülővel is rendelkező családok szakmát tanult gyerekeinek 27%-a, míg a legfeljebb 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezők gyerekeinek mindössze 10%-a jut el a középiskoláig³ (nem biztos, hogy befejezve azt). A szakiskolai képzés ennek megfelelően tényleges mobilitási csatornaként alig értékelhető. Kétségtelen, hogy a gyerekek többségükben meghaladják szüleik végzettségét, de a legalsó rétegek gyerekeinek zöme számára a szakiskolai képzés az iskolarendszerű képzésben a végállomást jelenti.

Más oldalról megközelítve azt mondhatjuk, hogy a három említett szülői réteg⁴ szakiskolába került gyerekeinek túlnyomó többsége eljut a szakiskolai végzettséghez, azonban a szakmunkás végzettséggel sem rendelkező szülők gyerekei kétszeres eséllyel maradnak ki a szakképzéséből, mint a középiskolai végzettséggel (is) rendelkező szülőké. A középiskolai végzettségű szülők gyerekei pedig még ennél is többszörös (több mint négyszeres) eséllyel szereznek – előbb-utóbb – középiskolai végzettséget.

A lányoknak a szakiskolai képzésből való kiszorulása egyben azt is jelenti, hogy családi hátterük sokkal rosszabb: a felmérés idején tanulók 43%-a érkezett olyan családból, ahol egyik szülőnek sem volt az általános iskolánál magasabb befejezett végzettsége. Életkori csoportok szerint vizsgálva is azt tapasztaljuk, hogy a legfiatalabbak esetében a nagyon alacsony iskolai végzettségű szülők aránya a lányoknál 36%-ot tesz ki. Igaz, ez pontosan annyi, mint a náluk 10 évvel idősebbek szüleinél, csak hogy számításba kell vennünk a szülők iskolai végzettségében időben bekövetkező változást is. Ha viszont összehasonlítjuk a fiúk és a lányok legalacsonyabb iskolai végzettségű szülei közötti arányt, akkor azt látjuk, hogy a legidősebbek esetében még csak négy százalékpontnyi, a legfiatalabbaknál már 10 százalékpontra emelkedett, vagyis a lányok esetében sokkal erősebben jelentkezik az iskolai szelekcióval párhuzamos társadalmi szelekció.

4. tábla
A szülők iskolai végzettsége a tanulók neme szerint a felmérés idején szakiskolában tanulóknál

		Max. 8 ált.	Van szakmunkás is	Van középisk. végz. is.	Összes
Férfi	Fő	46	69	47	162
	%	28,4%	42,6%	29,0%	100,0%

³ A szakiskolában tanult, de oda már nem járó tanulóakra vonatkozó adatok alapján.

⁴ Lásd 11. táblázatot.

Lásd
10. táblázat

Nő	Fő	36	34	13	83
	%	43,4%	41,0%	15,7%	100,0%
Összes	Fő	82	103	60	245
	%	33,5%	42,0%	24,5%	100,0%

5. tábla

A szakmát tanuló fiatalok szüleinek iskolai végzettsége nemenként és korcsoportonként

Korcsoport	Nem	A szülők iskolai végzettsége			Összes	
		Max. 8 ált.	Van szakmunkás is	Van középisk. végz. is		
15-19	Férfi	Fő	79	140	90	309
		%	25,6%	45,3%	29,1%	
	Nő	Fő	64	85	31	180
		%	35,6%	47,2%	17,2%	
	Összes	Fő	143	225	121	489
		%	29,2%	46,0%	24,7%	
20-24	Férfi	Fő	155	296	188	639
		%	24,3%	46,3%	29,4%	
	Nő	Fő	97	166	84	347
		%	28,0%	47,8%	24,2%	
	Összes	Fő	252	462	272	986
		%	25,6%	46,9%	27,6%	
25-29	Férfi	Fő	207	258	196	661
		%	31,3%	39,0%	29,7%	
	Nő	Fő	149	177	90	416
		%	35,8%	42,5%	21,6%	
	Összes	Fő	356	435	286	1077
		%	33,1%	40,4%	26,6%	

A **családalapítás** szempontjából a vizsgált réteg átmeneti időszakban van. A legfiatalabbak alapvetően még ez előtt állnak, a két idősebb korosztályon belül sokan már utána. A szakmát tanult fiatalok az adatok szerint hamarabb alapítanak családot, mint a többiek, de ezt csak regisztrálni tudjuk, mert a felmérés mintája a 30 éves korról lezárul. A különbség az együtt élők arányában nem, csak a házasságban élőkben jelentkezik, mégsem lehet levonni ebből azt a következtetést, hogy a szakmát tanult fiatalok rétege konzervatívabb családmódot követ a párkapcsolatokban, mert a korábbi élettársi kapcsolatok gyakorisága magasabb az ő körükben, mint a szakmát nem tanult fiataloknál (12. táblázat). Ez arra utal, hogy a házassági kapcsolatokat az ő esetükben is gyakran megelőzi az élettársi kapcsolat, csak ez gyakrabban, vagy hamarabb vezet házassághoz, mint a szakmát nem tanult fiatalok esetében. Értelemszerűen a gyerekek száma is tükrözi a korábbi családalapítást (13. táblázat). A végzett szakmunkások és a befejezetlen szakiskolai végzettséggel rendelkezők között a családalapítás arányát tekintve nincs szignifikáns különbség, de az utóbbiak között némileg többen élnek élettársi, s kevesebben házassági kapcsolatban. A gyerekek száma is több valamelyest, de nem lehet tudni, hogy ez a korábbi családalapításra vezethető-e vissza, vagy pedig a végleges állapotot tükrözi.

A vizsgált réteg lakásviszonyait nem elemeztük részletesen, összességében annyi elmondható róluk, hogy a korábbi családalapítás a lakáshelyzetükben is

megjelenik: többen laknak közülük szülőktől függetlenül, önálló lakásban, mint a szakmát nem tanult fiatalok. (14. táblázat)

6. tábla
Családi állapot

		Nincs válasz	Nőtlen, hajadon	Házas	Élettársa van	Egyéb	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő	1	81	41	16	5	144
	%	,7%	56,3%	28,5%	11,1%	3,5%	100,0%
Szakiskolában tanuló (15-19 éves)	Fő	1	251				252
	%	,4%	99,6%				100,0%
Szaktanácsos	Fő	11	1047	659	162	75	1954
	%	,6%	53,6%	33,7%	8,3%	3,9%	100,0%
Szaktanácsos; középiskolai tanuló	Fő		125	8	7	2	142
	%		88,0%	5,6%	4,9%	1,4%	100,0%
Szaktanácsos kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő		173	69	25	8	275
	%		62,9%	25,1%	9,1%	3,0%	100,0%
Szaktanácsos tanult fiatalok összesen	Fő	13	1678	777	211	90	2769
	%	,5%	60,6%	28,1%	7,6%	3,4%	100,0%
Szaktanácsos nem tanult fiatalok	Fő	15	3815	955	342	91	5218
	%	,3%	73,1%	18,3%	6,6%	1,7%	100,0%
Összes	Fő	28	5493	1732	553	181	7987
	%	,3%	68,8%	21,7%	6,9%	2,3%	100,0%

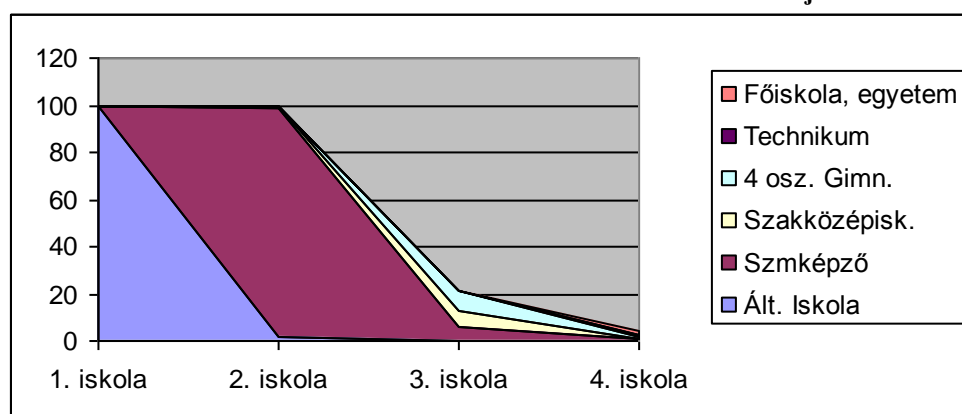
A fiatalok egyes rétegeinek jövedelmi helyzetéről egy mégoly részletes vizsgálat alapján is nehéz pontos képet kapnunk, hiszen ez a legkülönbözőbb módon ragadható meg. Nem is vállalkozunk erre, csak egyetlen egy dologra szeretnénk rávilágítani, ami természetesen nem csak a jövedelmi helyzetet, hanem az érdeklődést és az értékrendszert is tükrözi. A számítógépes ellátottságról van szó, amelyben szaktanácsos tanult fiatalok ellátottsága alig több harmada, mint a szaktanácsos nem tanult fiataloké. Az internetes csatlakozást tekintve még nagyobb az elmaradásuk. A szaktanácsos tanult fiatalok belső tagozódása is jelzi, hogy a magasabb iskolai végzettséghez jobb ellátottság párosul: a középiskolai végzettséget megszerzők helyzete közelít a szaktanácsos nem tanult fiatalokéhoz, míg a befejezetlen szakiskolai végzettségűek esetében az informatika adta lehetőségek inkább csak a vágyak szintjén vannak jelen. (15. táblázat)

Tanulási utak

Áthaladás az iskolarendszerű képzésben

A szakmát tanult fiatalok iskolarendszeren keresztül vezető fő útjait korábban már elemeztük, hiszen az elemzés során alkalmazott rétegbeosztás már eleve ezt tükrözi, s említést tettünk az egyes rétegek társadalmi háttéréről is. A szakmát tanult fiatalok között a szakmatanulást követően a 3. 'lépésben' megnőtt középiskola népszerűsége: többen fejezték be tanulmányaikat középiskolában, s többen tanultak a felmérés idején is szakközépiskolában vagy gimnáziumban. Egyelőre az ábrán még csak alig észrevehető arányban, de már megjelentek a szakiskolát végzettek a felsőfokú intézményekben is. (lásd 4. sz. ábra). *az ehhez tartozó táblázatot nem küldtem el neked?*

4. ábra
A szakmunkások formális rendszeren keresztül vezető útja

A nem formális oktatásban való részvétel

Az iskolarendszerű képzés kapcsán azonban érdemes elemeznünk a fiatalok iskolához–tanuláshoz–műveltséghez való viszonyát. Az *Ifjúság 2000* felmérést felhasználva ezt a témakört a különórákon való részvétel alapján vizsgálhatjuk. Az ezzel kapcsolatos adatok a vizsgált réteg tanuláshoz, iskolához való viszonyáról, a szülők és a tanulók ambíciójáról alkot képet, esetleg arról, hogy ezek az ambíciók, hol szenvedtek törést.

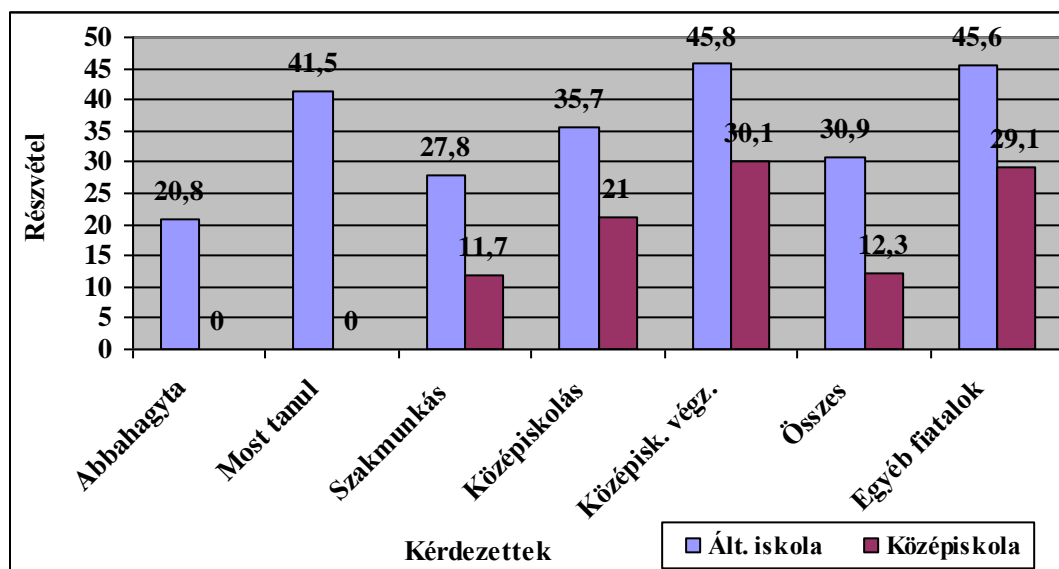
Az adatok azt jelzik, hogy a különórák, különfoglalkozások már az általános iskolában sem voltak igazán jellemzők a tanulók egészére, a 8 évesek tekinthető időszak alatt a tanulók kevesebb, mint fele volt érintett. Igaz, ők átlagosan 1,8 különbözőféle szakkörre, különórára jártak. A szakmát tanult fiatalok esetében már kevesebb, mint minden harmadik volt érintett, ők viszont átlagosan 2,1 különböző foglalkozásban voltak érintettek. Ezek az adatok arra utalnak, hogy az általános iskolában már voltak különbségek a fiatalok két nagy rétege között, de a később szakmatanulásba kezdett fiatalok egy része motivált volt a különböző – iskolához köthető, vagy attól valamelyest távol álló – kiegészítő tanulási, sportolási lehetőségek

igénybevételében. A szakmát tanult fiatalok egyes rétegei közötti különbségek már egyértelműen kitapinthatók: a szakiskolából a későbbiek során kimaradók, illetve a szakmatanulás után középiskolai végzettséget szerző fiatalok között két és félszeres a különbség, természetesen az utóbbiak javára. Az adatok az ok-okozati viszonyokról nem tájékoztatnak minket, így csak az összefüggés tényét rögzíthetjük, s azt, hogy a fiatalok tanuláshoz-műveltséghez való viszonya – különösen a később szakmát tanuló fiatalok esetében – már ebben az időszakban is kirajzolódik.

Az igazi különbségek a középiskolás időszakban alakulnak ki. Miközben az átlagos érintettség is csaknem a felére csökken, a szakmát tanult fiatalok esetében a csökkenés már majdnem háromszoros, így a két réteg közötti korábbi másfélszeres eltérés két és félszeresre emelkedik. A szakmát tanult fiatalok belső szerkezete is differenciálódásra utal, illetve arra, hogy a mai szakiskolások életéből a különfoglalkozások már teljesen hiányoznak.

5. ábra

Az általános illetve a középiskolákban különórákra, külön foglalkozásokra járt fiatalok aránya?

Lásd a
16. táblázatot

A foglalkozásokon való részvétel belső szerkezetét tekintve kirajzolódik, hogy az általános iskolai viszonylagosan kis különbségek elsősorban a sportfoglalkozásokon való részvétel közel azonos arányára vezethető vissza (a szakmát tanult ill. nem tanult fiatalok között), ugyanakkor az idegen nyelvi órákon való részvételben nagyon nagy az eltérés a szakmát nem tanult fiatalok javára. A szakmát tanult fiatalok egyes rétegei közötti eltérések összességében esetlegesek, leszámítva nyelvi képzést. A nyelvi képzés kivételt jelent: a képzettebb és fiatalabb tanulói rétegek részvétele határozottan magasabb, ami mutatja a nyelvtudás felértékelődését, illetve azt, hogy ez a felértékelődés elérte a (későbbi) szaktanulási réteget is. (17. táblázat)

A középiskolás korban a különfoglalkozásokon való részvételt már inkább praktikus szempontok vezérik, mintsem a kultúrához, egészségmegőrzéshez

kapcsolható érdeklődés. Erre utal, hogy a részvétel visszaesése leginkább a tanulmányi előmenetelt legkevésbé befolyásoló zenei képzésre, valamint, a sporttevékenységre vezethető vissza, ugyanakkor a nyelvi képzésben alig csökkent a részvétel. S erre utalnak a 15-19 éves korcsoportra vonatkozó alacsony részvételi adatok is, amelyek mögött nem a részvétel (két 5 éves korcsoportja közötti) háromszoros visszaesést látjuk, hanem azt, hogy a különfoglalkozások elsősorban az érettségihez köthetők, s így a legfiatalabbak még alig érintettek ebben. A szakmát tanult fiatalokra is hasonló folyamatok jellemzők, csak ezek sokkal markánsabban jelennek meg. (

18. táblázat és 19. táblázat)

Tanulási utak – részvétel az iskolarendszeren kívüli képzésben

A tanulási utak kapcsán beszélnünk kell arról – hiszen ennek egyre nagyobb a jelentősége mind az egyén, mind a társadalom életében –, hogy mi történik az iskolarendszertől való kilépést követően: kik, milyen képzésben vesznek részt. Mint a

7. tábla mutatja, a tanfolyami képzés, mint fő tevékenység alig jelenik meg a fiatalok életében: a felmérés pillanatában az összes fiatal mindössze 3 ezreléke vett részt valamilyen iskolarendszeren kívüli képzésben. A nappali rendszerben tanuló fiatalokat leszámítva sem kapunk magasabb arányokat. Az adatok önmagukban nehezen értelmezhetők, hiszen egy pillanatnyi állapotot tükröznek, s ezek alapján nehezen extrapolálhatunk.

Valamivel pontosabb képet kapunk a vizsgálat másik, az iskolarendszeren kívüli képzésben való részvételt firtató kérdése alapján, amely a kérdezettek minden korábbi ilyen tanulmányát igyekszik számba venni. Mindenképpen jelezniük kell azonban, hogy az erre vonatkozó adatok is torzítanak, hiszen egyrészt nem tudjuk meg, hogy mely rétegek hányszor vettek részt képzésben, s a kérdezettek életkorának, a kérdés időpontjáig tartó életútjának is döntő szerepe lehet abban, hogy mikor, miért tanultak az iskolarendszeren kívül. Ezekről az összefüggésekről azonban az adatok nem tájékoztatnak minket.

A tanfolyami képzéseken való részvétel a szakmát tanult fiatalokra átlagosan ugyanúgy jellemző, mint a szakmát nem tanult fiatalok rétegére, sőt némileg magasabb arányokat kapunk. A közel azonos arányok nem feltétlenül jelentenek azonos tanulási ambíciókat, s azonos részvételi lehetőségeket. Sokkal inkább arról beszélhetünk, hogy a két, egymással ellentétes hatást kifejtő tényező oltja ki egymást. Egyrészt a tanfolyami részvétel jelentős részben az iskolarendszerű képzésből való kilépést követően történik⁵, s mivel a szakmát nem tanult fiatalok nagyobb arányban vannak még benn az iskolarendszerben, mint a szakmát tanulók, így emiatt az utóbbiak részvétele magasabb, másrészt – sok más vizsgálatból tudjuk, hogy – a magasabb iskolai végzettséghez átlagosan nagyobb arányú későbbi tanulás párosul, ami viszont a szakmát nem tanulók részvételi arányát emeli.

A szakmát tanult fiatalok egyes rétegeinek részvétele is alátámasztja az előbbi állítást. A szakiskolai tanulók mindössze 3%-a tett említést tanfolyami részvételről, szemben a befejezetlen szakiskolai végzettséggel rendelkezők (vagyis a már munkaerőpiacra valamilyen formában kilépettek) 30%-os, a szakmunkások 40%-os, illetve az érettségit már megszerzők 55%-os részvételi arányáról.

⁵ Már itt utalnunk kell ugyanakkor arra, hogy a fiatalok életében leggyakrabban előforduló tanfolyam (gépjárművezetés) nem kötődik a munkaerőpiachoz. Ez azonban a fenti állítást nem annullálja, mert az ezen való részvétel a fiatalok minden, adott életkort érintő rétegét közel egyforma mértékben érintheti.

7. tábla
Vett-e részt iskolarendszeren kívüli képzésben?

		Nem válaszol	Igen	Nem	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő	2	42	98	142
	%	1,4%	29,6%	69,0%	100,0%
Szakiskolában tanul (15-19 éves)	Fő	1	8	242	251
	%	,4%	3,2%	96,4%	100,0%
Szaktanácsadó	Fő	6	820	1114	1940
	%	,3%	42,3%	57,4%	100,0%
Szaktanácsadó; középiskolai tanuló	Fő		56	87	143
	%		39,2%	60,8%	100,0%
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő		149	123	272
	%		54,8%	45,2%	100,0%
Szaktanácsadót tanult fiatalok összesen	Fő	9	1074	1665	2748
	%	,3%	39,1%	60,6%	100,0%
Szaktanácsadót nem tanult fiatalok	Fő	24	1873	3291	5188
	%	,4%	36,1%	63,4%	100,0%
Összes	Fő	33	2947	4956	7936
	%	,4%	37,1%	62,4%	100,0%

Sokat árulkodik az egyes rétegek törekvéseiről, lehetőségeiről, hogy milyen jellegű tanfolyamokon vettek részt. A tanfolyamok szerkezete némileg eltér a két réteg között: a szakmát tanult fiatalok nagyobb mértékben vesznek részt gépjárművezetői tanfolyamokon és szakmai képzéseken, viszont kisebb arányban számítástechnikai és nyelvi képzéseken. Az adatok nem annyira eltérő tanulási stratégiákat, mint inkább eltérő helyzetekre adott eltérő válaszokat tükröznek. A tanfolyami tanulásban kis jelentőségű nyelvi képzés így például nem annyira a képzettebb rétegek nyelvtudással kapcsolatos felismerésére vezethető vissza (ebben az esetben feltételezésünk szerint magasabb részvételi arányt kellett volna kapnunk), hanem inkább a nyelvvizsga letételéhez szükséges pótlólagos tanulási igény jelenik meg ebben. Erre utal például az is, hogy a szakmát tanult fiatalok közül a középiskolába kerültek az átlagnál jóval magasabb arányban vesznek részt ilyen képzésben, feltételezhetően azért, mert a korábbi ill. a felmérés idején igénybe vett iskolai nyelvi képzés nem (volt) elegendő számukra a nyelvi érettségi letételéhez. Ezek az adatok azt is jelzik, hogy a nyelvtanulás gyakorlatilag befejeződik az iskolában, annak ellenére a lakosság nyelvtudását sok kritika éri.

A számítástechnikai jellegű tanfolyamokon való részvétel a nyelvtanulásnál jelentősebb, de ez is alapvetően középiskolai tanulmányokhoz illetve végzettséghez köthető. Meglepőnek tűnik ugyanakkor, hogy a gépjármű vezetési tanfolyamokon való részvétel is az iskolázottabb rétegekre jellemző. Ennek magyarázata az egyes rétegek eltérő életkorával (lásd 3. táblázat) csak részben – pl. a szakiskolában éppen tanuló fiatalok esetében – magyarázható. Az adatok alapján ezt a jelenséget nem tudjuk magyarázni. Feltételezzük, hogy a háttérben az iskolai végzettséghez is köthető anyagi helyzet áll, s így a kevésbé iskolázott, rosszabb anyagi helyzetű, illetve e tekintetben rosszabb anyagi háttérű fiatalok csak idősebb korban képesek autóhoz jutni, s ezért a jogosítvány megszerzése is későbbi életkorhoz kötődik⁶.

⁶ Mind e mellett a másod-elemzőben felvetődik az adatok hitelességének kérdése is.

Az egyes rétegek között a legnagyobb eltérés az egyéb kategóriába sorolt, gyakorlatilag a legkülönbözőbb szakmai tanfolyamokat tartalmazó képzések tekintetében van. Itt is kirajzolódik az iskolai végzettség befolyásoló szerepe, de az is látható, hogy a befejezetlen szakiskolai végzettséggel rendelkezők nem elhanyagolható része ilyen tanfolyamokon igyekszik megszerezni – az elszalasztott iskolai forma helyett – a munkaerőpiacon szükséges tudást és kompetenciákat. (Lásd 21. táblázat).

A tanfolyami részvételt erőteljesen befolyásolhatja, hogy annak költségeit az egyénnek kell állnia, vagy pedig talál finanszírozó szervezetet. A felmérés adatai azt mutatják, hogy a kérdezettek ilyen jellegű tanulását legnagyobb részben saját maguk illetve családtagjaik állták, ami érthető, hiszen a tanulás jelentős részét gépjárművezetési tanfolyamon való részvétel tette ki. A munkahelyek, illetve a munkaügyi központok hozzájárulása csak egyes rétegek esetében haladja meg a 10%-os részesedést. Mind a két szervezet elsősorban a befejezetlen szakiskolai végzettséggel rendelkezők képzésében játszott jelentős szerepet, de ez alapvetően arra vezethető vissza, hogy az önfinanszírozó képzések (amikor a költségeket a résztvevő, vagy a családja állja) tekintetében ez a réteg van a legrosszabb helyzetben. Vagyis ez a réteg hasonló mértékű támogatást kap, mint más, képzettebb rétegek, ugyanakkor saját maga lényegesen kevésbé hajlandó (képes?) részt venni képzésének finanszírozásában, s erre vezethető vissza a képzésben való kisebb arányú részvételük. Ezzel szemben az érettségivel rendelkezők éppen azért tanulnak többet, mert többet is áldoznak rá. Az életkor előrehaladtával a család szerepe fokozatosan háttérbe szorul – bár továbbra is jelentős marad, a kérdezettek saját szerepe, valamint munkahelyük támogatása kerül fokozatosan előtérbe. A munkaügyi központ ugyanakkor a 20-24 éves fiatalok képzésében vesz leginkább részt, ami értelmezésünk szerint azt jelenti, hogy ez szféra hivatott az oktatási rendszer hiányosságait pótolni, ami alapvetően ebben az életkorban történik. (

22. táblázat és 23. táblázat)

A tanulás eredménye – idegennyelvtudás

Az idegennyelvtudás általános felértékelődése, illetve ennek közvetlen haszna a munkavállalók számára vezetett minket arra, hogy ezzel a kérdéssel külön is foglalkozunk. A nyelvtudást a munkaerő-piaci elvárásokhoz történő alkalmazkodás egyik mércéjének tekintjük, tudván azt is, hogy idegen nyelvi tudásra a lakosság nem minden rétegének van (lenne) *egyformán* szüksége.

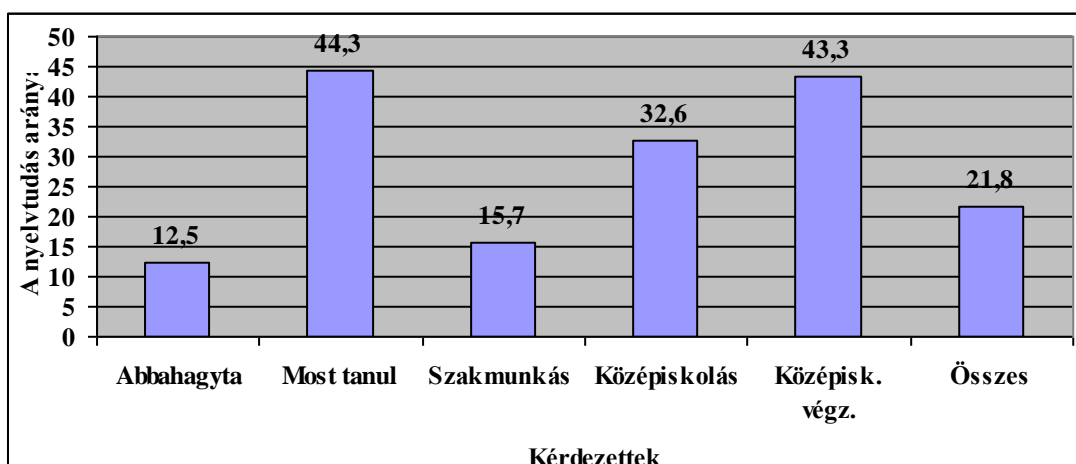
A szakmunkások rétegét egyre inkább úgy definiálja a szakirodalom, hogy a leszakadók rétege, hiszen – különösen a nagyobb városokban – valóban a hátrányos helyzetű fiatalok gyülekező helyeivé vált ez a képzési irány. Ezt a megközelítést valamelyest alátámasztották az *Ifjúság 2000* vizsgálat adatai is, bár – mint láttuk az eddigiekből – a tényleges helyzet sokkal árnyaltabb.

A szakmát tanult fiatalok nyelvtudásának feltérképezése alapján azt mondhatjuk, hogy a változások ezt a réteget is elérték. Míg a 25-29 éves szakmunkásoknak mindössze 14%-a beszél valamilyen nyelven – saját bevallása szerint –, az öt évvel fiatalabbak között ez az arány már 22%, a legfiatalabbak esetében pedig már 39%. Természetesen az önbevallás torzíthatja a tényleges helyzetet, hiszen a bevallott nyelvtudás mást és mást jelenthet az egyes korcsoportok esetében, értelmezésünk szerint azonban az adatok a verbális nyelvtudás változását mindenképpen jelzik (mert úgy gondoljuk, hogy a kérdésre adott pozitív válasz nem csak a bevallásnál, hanem az idegen nyelven történő megszólalásnál is nagyobb önbizalmat jelent). Ez – ismerve a hazai nyelvtanítás-nyelvtudás sajátosságait – mindenképpen pozitív fejleménynek tekinthető. (24. táblázat)

Természetesen az egyes szakmát tanult rétegek nyelvtudása között lényeges az eltérés. A legjobb helyzetben a már középiskolai végzettséget szerzett (tehát alapvetően a két idősebb korcsoportba tartozó) fiatalok és a jelenleg szakiskolában tanulók vannak. Ez azt is jelenti egyben, hogy azt a nyelvtudást, amit a korábbi korosztályok közül csak az érettségiig eljutók szereztek meg (a félreértések elkerülése végett: a szakiskola után érettségiig eljutókról van szó), a fiatalabb korosztályok esetében már a szakiskolai tanulók is megszerzik.

Az adatok alapján nehéz megmondani, hogy a szakmát tanuló fiatalok nyelvtudásában milyen szerepe van a szakiskolai nyelvtanítás fejlődésének. A jelenleg középiskolában tanuló fiatalok nyelvtudása ugyanis érzékelhetően rosszabb, mint a középiskolát már befejezett társaiké (holott ők fiatalabbak, tehát jobb helyzetben kellene lenniük), vagyis az érettségit adó középiskolai tanulmányok szerepe nem elhanyagolható a nyelvtudás fejlesztésében. Úgy tűnik, hogy a szakiskolai nyelvtanítás a *legutóbbi* években javult csak érzékelhetően.

6. ábra
Az idegen nyelven beszélők aránya a „szakmukások” egyes rétegei körében

**Lásd a
25. táblázatot**

Utalnunk kell ugyanakkor arra a szakadékra, ami a szakiskolából kimaradók és a még oda járók között megfigyelhető, de azt is látnunk kell, hogy ezt az iskolázottsági hierarchia alján elhelyezkedő társadalmi réteget is elérte a nyelvtanulás szele. Közülük a legidősebbeknek mindössze 3%-a beszél valamilyen nyelven, míg a két fiatalabb korosztályban már 20%-uk. Mindez azt is jelenti egyben, hogy szűkült a különbség a szakiskolából kimaradók és a szakmát tanult fiatalok egésze között: míg a legidősebb korosztályban az előbbieket körében csak negyed annyian beszélnek nyelvet mint a szakmát tanult fiatalok egésze, addig a legfiatalabbak körében már csak kétszeres az eltérés. Még feltűnőbb – s itt nincs magyarázatunk, pusztán a figyelmet szeretnénk felhívni a tényre –, hogy a 20-25 éves szakmát tanult fiatalok egésze és a szakiskolából kimaradtak nyelvtudása között alig tapasztalható eltérés. (

26. táblázat)

A szakmát tanult fiatalok nyelvtudása alapvetően az angolra és a németre, tehát az általános iskolában elsősorban oktatott nyelvekre terjed ki, s minthogy második idegen nyelv tanítása a szakiskolákban csak kivételesen fordul elő, más nyelvek is csak kivételképpen említhetők az esetükben. A másik jellegzetes különbség, hogy míg a fiatalok egészében az angolul tudók aránya meghaladja valamelyest a németül tudókéét, a szakmát tanult fiatalok esetében a német a domináns nyelv: mindhárom korcsoportban mintegy 50%-kal beszélnek többen, mint az angolt. Az adatok alapján nem kimutatható, csak feltételezzük, hogy ennek hátterében nem feltétlenül tudatos nyelvválasztás áll (bár teljesen ez sem kizárt, tekintettel a külföldi, mindenekelőtt osztrák és német munkavállalási lehetőségekre), hanem valamilyen kényszerhelyzet következménye. Ez pedig vagy a vizsgált réteg által elsősorban igénybevett (általános) iskolai nyelvi kínálatára, vagy az adott réteg érdekérvényesítő képességére jellemző (a magasabb státuszú szülők – később középiskolába kerülő – gyerekei könnyebben hozzáférnek az összességében népszerűbb angol oktatáshoz). (

27. táblázat)

A nyelvtudás mértékét tekintve tapasztalható nyilvánvaló előre lépéshez a nyelvtudás minőségét érintő változások szinte egyáltalán nem társultak. A két, egyértelműen legnépszerűbb idegen nyelv egyikében sem beszélhetünk lényeges előrelépésről a *nyelvvizsgálóval igazolt* nyelvtudásban. (Az egyes esetekben tapasztalható két-háromszoros növekedési arány a kis elemszám miatt nem tekinthető szignifikáns változásnak.) Az adatok alapján azonban azt nem tudjuk megmondani, hogy a nyelvvizsga hiánya milyen mértékben vezethető vissza magára a nyelvtudásra, milyen mértékben nyelvvizsgától való félelemre, illetve a nyelvvizsga munkaerő-piaci értékére az adott réteg által megcélozható munkaerő-piaci szegmensben. (

28. táblázat)

A szakmát tanult fiatalok a munkaerő-piacon

A szakmát tanult fiatalok 85%-a tartozott vagy tartozik az aktív keresők közé, vagyis vagy keresőként, vagy munkanélküliként kilépett már a munkaerőpiacra⁷. E tekintetben nagyon egyenetlen a belső szerkezetük. A felmérés idején szakiskolában tanulók szinte mindegyike folyamatosan tanult a felmérés idejéig, a munkaerőpiacra nem lépett még ki. A középiskolai tanulóknak ezzel szemben már csaknem háromötöde szerzett munkaerő-piaci tapasztalatokat, míg a (legalább) középiskolai végzettséggel rendelkezők 90%-áról mondható el ugyanez.

⁷ A továbbiakban *aktív kereső*ként tartjuk számon mindazokat, akik – a nyári diákmunkákat leszámítva – már dolgoztak, vagy munkanélkülinek számítottak. A statisztikában általános szóhasználatból tehát eltérünk, mert az az aktív keresőket az adott felmérés idejére vonatkozó munkaerő-piaci helyzet alapján veszi számba.

8. tábla
Volt-e már aktív kereső?

		Dolgozott is	Csak munkanélküli volt	Nem volt aktív kereső	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő	108	12	24	144
	%	75,0%	8,3%	16,7%	100,0%
Szakiskolában tanul (15-19 éves)	Fő	2	1	246	249
	%	,8%	,4%	98,8%	100,0%
Szaktanulmányok	Fő	1812	79	59	1950
	%	92,9%	4,1%	3,0%	100,0%
Szaktanulmányok; középiskolai tanuló	Fő	84	3	56	143
	%	58,7%	2,1%	39,2%	100,0%
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő	235	14	26	275
	%	85,5%	5,1%	9,5%	100,0%
Szaktanulmányok tanult fiatalok összesen	Fő	2241	108	411	2760
	%	81,2%	3,9%	14,9%	100,0%
Szaktanulmányok nem tanult fiatalok	Fő	2780	261	2145	5186
	%	53,6%	5,0%	41,4%	100,0%
Összes	Fő	5021	369	2556	7946
	%	63,2%	4,6%	32,2%	100,0%

Ebben a fejezetben csak az aktív keresők⁸ rétegével foglalkozunk, s a szakiskolai tanulókat – a közöttük lévő nagyon kevés aktív kereső miatt – kizárjuk vizsgálódásaink köréből.

A szaktanulmányok tanult fiatalok átlagosan több mint fél évvel korábban kerültek ki a munkaerőpiacra, mint a vizsgált fiatalok egésze, ami viszonylag kis különbségként értékelhető, hiszen tudjuk, hogy a szaktanulmányok nem tanult fiatalok között dominálnak a legalább középiskolai végzettséget szerzők, tehát a szakiskolásoknál lényegesen tovább tanuló fiatalok. A kis különbség hátterében két, a szaktanulmányok nem tanult fiatalokra vonatkozó ellentétes hatás eredőjét véljük: 1) a szaktanulmányok nem tanult fiatalok közül a sokan (s főként a későbbi életkorban kilépők) még nem voltak aktív keresők, így adataik meg sem jelennek (vagyis adataik alacsonyabbak, mintha a teljes sokaság munkaerőpiacra történő kilépését vennénk számba); 2) az alacsonyabb végzettségűek között minden bizonnyal magasabb az iskolai évismétlők aránya, ami késlelteti a munkaerőpiacra történő kilépést (vagyis későbbi életkorban lépnek munkaerőpiacra, mint az az elvégzett osztályok számából automatikusan következne). Az évismétlés jelentőségére utal az is, hogy a szaktanulmányok tanult fiatalok közül a szaktanulmányok végzettségűek és a szakiskolából kimaradók – vagyis a gyengébb tanulók – között még fél év különbség sincs a munkaerőpiacra lépés életkorát tekintve (s nem valószínű, hogy a kimaradók átlagosan csupán néhány hónappal az iskola befejezése előtt hagyták volna abba a tanulást)⁹.

A szakiskolát befejezett, de középiskolában még tanulók átlagos életkora a szakiskolai végzettséggel rendelkezőkével hajszálpontosan megegyezik, ami azt jelenti, hogy akik középiskolai tanulmányuk megkezdése előtt munkát vállaltak – s csak e réteg került most már a mintánkba – közvetlenül a szakiskola befejezése után dolgozni

⁸ A kérdés idején v. korábban aktív keresők közé sorolt fiatalokkal.

⁹ Az is meghúzódhat a háttérben, hogy az első munkavállalást megelőzhetette egy hosszabb-rövidebb ideig tartó munka nélküli időszak, amit a felmérés nem regisztrált.

kezdték, és csak ezt követte a középiskolai tanulmányok megkezdése. A középiskolát már befejezők közt megjelennek azok is, akik csak az érettségi után kezdtek el dolgozni, így az ő átlagos életkoruk magasabb volt az első munkavállalás idején.

9. tábla
Adatok az aktív keresőkről

		Hány éves volt, amikor elkezdett dolgozni?	Hány munkahelye volt?	Hány év munkaviszonya volt?
Befejezetlen szakiskola	Átlag	17,43	3,18	11,31
	N	107	106	103
	Szórás	1,95	8,92	24,46
Szaktanácsos	Átlag	17,80	2,64	6,74
	N	1805	1802	1777
	Szórás	1,75	6,62	10,35
Szaktanácsos; középiskolai tanuló	Átlag	17,80	3,81	7,24
	N	77	76	71
	Szórás	1,02	11,66	12,02
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Átlag	18,68	2,30	6,84
	N	234	234	233
	Szórás	2,32	1,39	13,33
Szaktanácsos tanult fiatalok összesen	Átlag	17,87	2,67	6,99
	N	2222	2218	2183
	Szórás	1,83	6,65	11,81
Szaktanácsos nem tanult fiatalok	Átlag	19,13	2,56	6,30
	N	2699	2690	2612
	Szórás	2,63	8,01	13,03
Összes	Átlag	18,56	2,61	6,61
	N	4921	4908	4796
	Szórás	2,39	7,43	12,50

A pillanatnyi munkaerő-piaci státusra vonatkozó adatok fontos információt szolgáltatnak, de az egyes rétegek – eltérő életkori helyzetük miatt – egymással nem mindig összehasonlíthatók.

A befejezetlen szakiskolai végzettséggel rendelkezők egyharmada nem folytat kereső tevékenységet. Önkéntes kivonulást itt legfeljebb a lányok családalapítása jelenthet, a többiek minden bizonnyal munkanélküliek, még ha hivatalosan nem is számítanak annak. A szaktanácsosoknál a munkavállalás aránya 10%-pontosan magasabb, vagyis az esélyeik lényegesen jobbnak tűnnek képzetlenebb társaiknál.

A középiskolában jelenleg tanulók esetében a 75%-os kereső-arány nem annyira az elhelyezkedési lehetőségekről ad képet (vagyis nem arra utal, hogy ezek a fiatalok ugyanakkora eséllyel kapnak munkát, mint a középiskolában tovább nem tanuló szaktanácsosok), inkább azt jelzi számukra, hogy ezek a fiatalok a munka melletti tanulást választották, vagyis a végzett szaktanácsosok esetében sokkal jellemzőbb a tanulással párhuzamos munkavégzés, mint a tanulmányokhoz való teljes visszatérés.¹⁰ A középiskolai végzettség munkaerő-piaci hozadékát viszont már egyértelműen jelzi, hogy az ő körükben már 80% feletti a munkavállalás.

¹⁰ Visszatérésről beszélünk, hiszen a mintába már csak azok a fiatalok kerültek, akik már vagy dolgoztak, vagy legalábbis megpróbálták dolgozni.

A szakmát nem tanult fiatalok körében kisebb az aktivitás, de figyelembe kell vennünk, hogy közöttük jelentős számban vannak olyanok, akik hosszabb-rövidebb munkavállalás után felsőoktatási tanulmányaik miatt szakították félbe a munkát, s kisebb számban olyan alacsony iskolai végzettségűek, akik köztudomásúan nehezen találnak munkát maguknak.

10. tábla
Jelenleg végez-e kereső tevékenységet?

		Nincs válasz	Még nem dolgozott	Igen	Nem	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő		13	78	29	120
	%		10,8%	65,0%	24,2%	100,0%
Szakmunkás	Fő	4	81	1423	383	1891
	%	,3%	4,3%	75,3%	20,3%	100,0%
Szakmunkás; középiskolai tanuló	Fő		8	66	14	88
	%		9,1%	75,0%	15,9%	100,0%
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő		14	203	32	249
	%		5,6%	81,5%	12,9%	100,0%
Szakmát tanult fiatalok összesen	Fő	4	116	1769	458	2347
	%	,1%	4,9%	75,4%	19,5%	100,0%
Szakmát nem tanult fiatalok	Fő	5	330	2073	633	3041
	%	,2%	10,9%	68,2%	20,8%	100,0%
Összes	Fő	9	446	3842	1091	5388
	%	,1%	8,3%	71,3%	20,2%	100,0%

A munkavállalók pályafutásáról az *első és az utolsó munkahelyük* alapján alkothatunk képet. Minden esetben az alkalmazotti státusz különböző formái (közalkalmazott, illetve egyéni vagy társas vállalkozások *alkalmazottai*) a jellemzők.¹¹ A szakmát tanult fiatalok közül a közszférába leginkább a középiskolai végzettséggel rendelkezők kerültek (közel azonos mértékben, mint a szakmát nem tanult fiatalok), vagyis a közszféra elsősorban a – legalább – érettségivel rendelkezők számára kínál elhelyezkedési lehetőséget. Mégpedig sokak számára vonzó lehetőséget, hiszen ha az egyes rétegek közszférában történő elhelyezkedési arányát egyfajta időbeni folyamatként értelmezzük, akkor azt látjuk, hogy a magasabb végzettség egyre inkább ebbe szférába tolja a munkavállalókat. (A szakmunkások első munkahelyként 16, utolsóként 13%-ban jelölték meg a közszférát, a szakmával rendelkező középiskolai tanulók 20%-a, a középiskolai végzettséggel rendelkezőknek pedig már 31%-a dolgozott itt.) Kisebb vállalkozásoknál („*alkalmazott önállónál*”) a szakmát tanult fiatalok többségének 18-19%-a dolgozott, a szakmát nem tanult fiatalok esetében ez az arány azonban csak 11%.

Ami a változásokat illeti: a szakiskolát abbahagyók egy része a közszférából és az önálló vállalkozásoktól elkerült. Egy részük a nagyobb vállalkozásokhoz áramlott át, s megnőtt közöttük az alkalmi munkavállalók és a – különböző – egyéb foglalkoztatási formában dolgozók aránya. Ez utóbbi folyamat egyértelműen jelzi munkaerő-piaci

¹¹ Az egyéb formációk (szövetkezeti tag, egyéni vállalkozó, társas vállalkozás *tagja*, segítő családtag, stb.) összességükben szintén nem elhanyagolhatók, de – eltérő jellegük miatt – összevontan elemzésre alkalmatlanok, külön-külön vizsgálva viszont jelentéktelenek.

pozícióik romlását. Az alkalmi munkavállalói arány egyedül a szakmunkások esetében emelkedett még, de így is töredéke a szakiskolai végzettséggel sem rendelkezőkének. (

29. táblázat és

30. táblázat)

A munkavállalók túlnyomó többsége jogilag rendezett viszonyok között dolgozott-dolgozik – ha lehet hinni az adatoknak. A középiskolai végzettség valamivel nagyobb biztonságot jelent, több a határozatlan időre szóló munkaszerződéssel dolgozók aránya. (31. táblázat és

32. táblázat)

A munkahelyi ingázásokra vonatkozó adatok nem annyira az egyes rétegek eltérő helyzetére, sokkal inkább az első és az utolsó munkahely közötti változásokra utalnak. A szakmát tanult fiatalok csaknem 56%-a lakóhelyén találta meg első munkahelyét. A képzettebbek helyzete jobb, de ez nem annyira a végzettségükből fakadó esélyeiket jellemzi, sokkal inkább eredeti lakóhelyüket: mint korábban láttuk, e réteg inkább található a nagyobb városokban, mint képzetlenebb társaik. A későbbi munkahelyek már kevésbé kötődnek a lakóhelyhez: a korábbinál többen kényszerültek ingázásra, különösen az érettségire készülők, illetve az érettségit megszerzők. Ami feltűnő: a naponta 50 km-nél is távolabb eljárók, illetve a napi rendszerességnél ritkábban hazautazó réteg aránya emelkedett meg, bár összességében a szakmát tanult fiatalok kevesebb, mint egy tizedét teszik csak ki. (33. táblázat és 34. táblázat)

A külföldi munkavállalás kevésbé jellemző a fiatalokra, de a szakmunkásként a munkaerőpiacon jelen lévők közül minden huszonötödik már vállalt külföldön is munkát. A szakmai végzettség fontosnak, de nem elengedhetetlennek látszik ehhez. A szakiskolát be nem fejezők közül is sikerült néhány embernek külföldre jutnia.(

35. táblázat)

A munkanélküliségtől való félelem elsősorban a magasabb iskolai végzettségűeket foglalkoztatja. A rendelkezésre álló adatok alapján ezt megmagyarázni nem tudjuk, pusztán a tényre hívhatjuk fel a figyelmet. (

36. táblázat)

A kérdezettek jövedelmi helyzetét két grafikkal mutathatjuk be legszemléletesebben. Az első munkahelyi jövedelmeket minden réteg esetében egy-egy normális eloszlású görbe írja le, vagyis mindegyik réteg jövedelme egy tipikus (az adott réteg mintegy 30%-ára jellemző) jövedelem körül szóródik, közel egyenletesen. Az egyes rétegek jövedelme nem is nagyon tér el egymástól, egyedül a (később) középiskolában tanulók, ill. az ott végzettséget is szerző fiatalok alacsonyabb keresetét említhetjük kivételként.

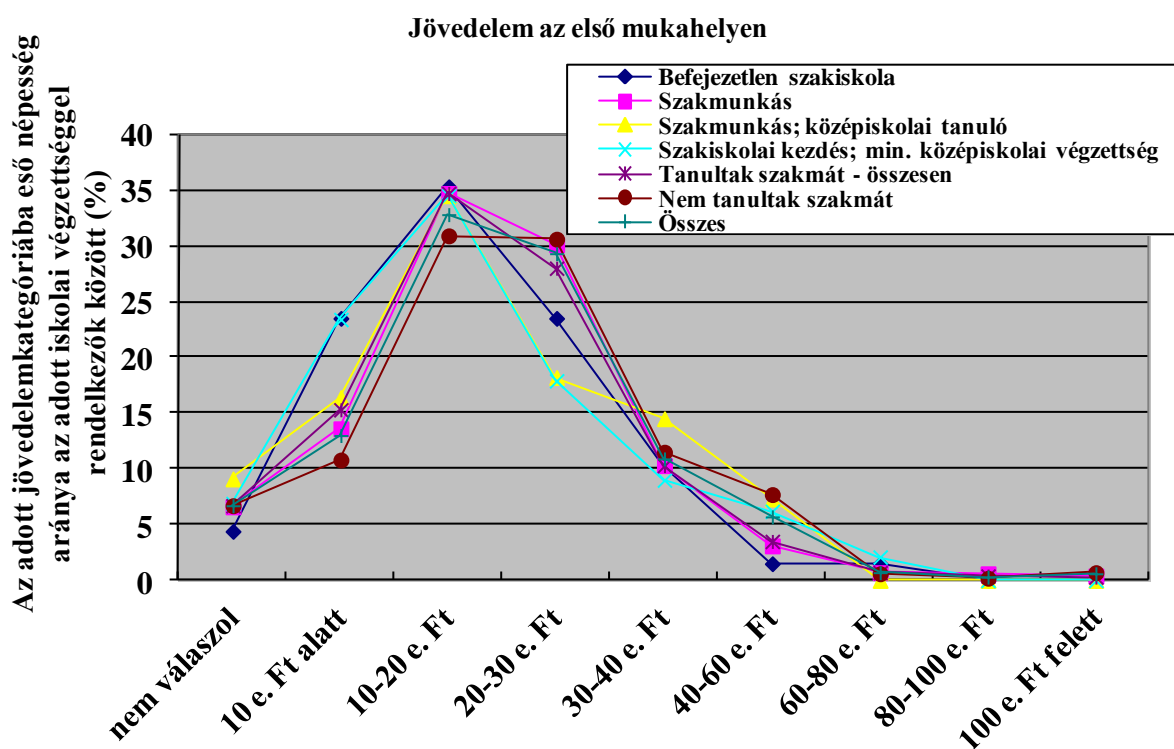
Az utolsó munkahelyi jövedelmeket tekintve több változást is észlelhetünk. Az egyes rétegek közötti különbségek valamivel nőttek, s az egyes rétegeken belül is polarizálódtak a jövedelmek. A középiskolai végzettséget szerzett fiatalok felzárkóztak a többi réteghöz, a szakiskolát félbehagyók viszont valamelyest elmaradtak, s ez utóbbiak kivételével minden réteg esetében két lokális maximum található az ábrákon. Ez utóbbi azt jelenti, hogy e rétegekben egyaránt található szerencsések, s kevésbé szerencsések, akik végzettségüktől függetlenül keresnek sokat, vagy éppen keveset¹². (Lásd a 37. táblázatot és a

¹² A szakmát nem tanult fiatalok esetében a polarizálódásban szerepet játszhat az iskolai végzettség is, tekintve, hogy ez a réteg az iskolai végzettségét tekintve is polarizált. E réteg helyzetének elemzése nem e fejezet feladata.

38. táblázatot is)

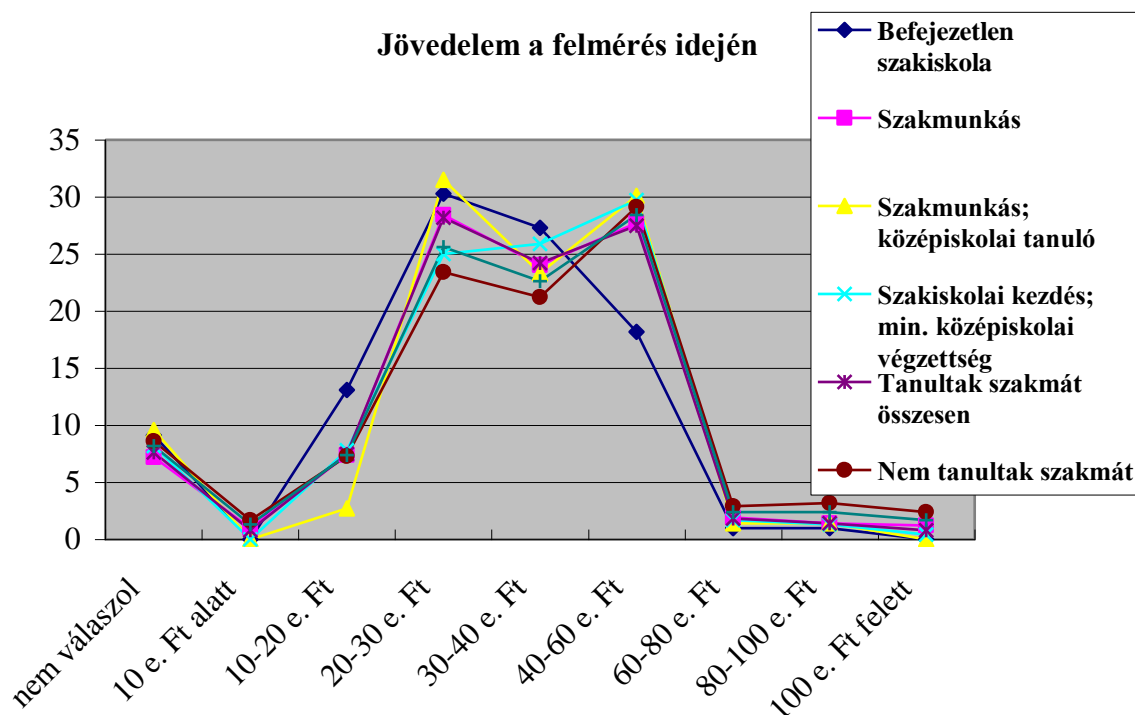
A fiatalok pillanatnyi (a felmérés időpontjára vonatkozó munkaerő-piaci státuszát a 11. tábla mutatja. A köztudatban a magasabb végzettség általában jobb munkaerő-piaci eséllyel párosul, különböző kimutatások is alátámasztják ezt. Adataink ezt tételt egyértelműen igazolják. A befejezetlen szakiskolai végzettség 13, a szakmunkás végzettség 10, a középiskolai végzettség viszont csak 5%-os munkanélküliséggel párosul. A befejezetlen iskolai végzettséggel rendelkezők 8%-a ráadásul alkalmi munkából él, vagyis teljesen bizonytalannak látszik a helyzete.

7.. ábra

Lásd a 37. táblázatot

8 ábra

Lásd a
38. táblázatot

A tanulás elsősorban a „főállású” tanulókra jellemző, de a befejezetlen szakiskolai végzettséggel rendelkezők 11%-a, a középiskolai végzettséggel rendelkezőknek pedig 16%-a is tanul valahol. Sokkal feltűnőbb, hogy a szakiskolai tanulók jelentős része párhuzamosan tanul szakiskolában, s valamilyen más iskolarendszerű képzésben (nagyobbrészt gimnáziumban, kisebb részt szakközépiskolában). Ezzel a jelenséggel eddig nem találkoztunk, magyarázni (pl. hogy tényleges tanulásról van-e szó, vagy csak valamilyen adminisztratív helyzetről) a felmérés alapján nem tudjuk.

A munkavállalás különböző tényezőivel való elégedettségre – talán meglepő módon – a fizetéssel való viszonylagos elégedettség a jellemző mind a kérdezettek egészében, mind a szakmát tanult fiatalok minden egyes rétegében. A szakmai előrelépési lehetőségek kaptak még viszonylag jó, bár az előbbinél lényegesen rosszabb osztályzatot. A legtöbb probléma ugyanakkor – rétegtől függetlenül – a munkahelyi bánásmóddal és a munka önállóságával kapcsolatban merült fel. Az egyes rétegek elégedettsége között csak kisebb eltérés tapasztalható. (

39. táblázat)

11. tábla
A szakmát tanult fiatalok jelenlegi tevékenysége (több válasz is megengedhető volt)

		Nincs válasz	Tanul-max. középiskola	Tanul - felsőfok	Tanul-tanfolyam	Dolgozik	Alkalmi munka	Katona, gyes, stb.	Htb, otthon van	Nyugdíjas, járadékos	Munka-nélküli	Egyéb	Összes válaszoló	Összes válasz
Befejezetlen szakiskola	Fő	1	15	0	1	71	12	25	9	2	19	2	146	157
	%*	0,7	10,3	0,0	0,7	48,6	8,2	17,1	6,2	1,4	13,0	1,4	100,0	107,5
Szakiskolában tanul (15-19 éves)	Fő	0	306	1	1	5	0	1	0	0	2	0	254	316
	%*	0,0	120,5	0,4	0,4	2,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,8	0,0	100,0	124,4
Szakmunkás	Fő	7	30	13	3	1402	37	227	23	40	191	3	1954	1976
	%*	0,4	1,5	0,7	0,2	71,8	1,9	11,6	1,2	2,0	9,8	0,2	100,0	101,1
Szakmunkás; középiskolai tanuló	Fő	0	141	13	2	73	4	2	0	0	4	0	144	239
	%*	0,0	97,9	9,0	1,4	50,7	2,8	1,4	0,0	0,0	2,8	0,0	100,0	166,0
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő	1	9	31	5	193	3	15	2	2	15	0	276	276
	%*	0,4	3,3	11,2	1,8	69,9	1,1	5,4	0,7	0,7	5,4	0,0	100,0	100,0
Szakmát tanult fiatalok összesen	Fő	9	381	32	8	1718	48	268	34	44	227	5	2774	2774
	%	0,3	13,7	1,2	0,3	61,9	1,7	9,7	1,2	1,6	8,2	0,2	100,0	100,0

* A százalékos adatok az összes válaszoló arányában értendők. 100-nál nagyobb értékek azt jelzik, hogy az adott tevékenységi kategória több elemében is sokan részt vesznek. Pl. a *Tanul - max. középiskola* tevékenység többféle tanulmányi tevékenység összefoglalásaként értelmezhető, s a szakiskolai tanulók minimálisan 20,5%-a kétféle képzésben is részt vesz.

Összegzés

A felmérés egyértelműen jelzi a szakiskolai képzés visszaszorulását, de azt is, hogy ez a képzés a felmérés idején még nem kizárólagosan a leszakadó rétegek tanulási útja volt. A lányok esetében sokkal inkább, a fiúk esetében viszont egyelőre még sokan, s viszonylag széles szülői körből kerülnek be a tanulók a képzésbe.

A szülők más, szakmát nem tanult fiatalok szüleihez képest alacsonyabb iskolázottsága (s az ehhez tapadó egyéb kulturális, gazdasági különbségek, amelyeket a felmérés nem vizsgált) nyilván sok tekintetben már a fiatalok gyerekkorától kezdve meghatározza sorsukat, azonban az is kiderült, hogy a szülői-tanulói ambíciókat tekintve az általános iskolában még nem igazán tér el ez a réteg a többi, zömmel magasabban iskolázott rétegtől, hiszen ezek a fiatalok is igyekeztek az általános iskola nyújtotta szolgáltatásokat igénybe venni – igaz, kevésbé figyelve az iskolai továbbhaladásukat szolgáló lehetőségekre. Valami azonban történik az általános iskolás kor végére, s ez mutatkozik meg abban, hogy középiskolás korban már erőteljesen megjelenik a társadalmi különbségek hatása. Az általános iskola tehát, ha nem is egyértelműen az oka (ezt végül is nem tudjuk), de legalábbis terepe, illetve az általános iskolás kor az időszaka a tanulási és a pályautak rétegek közötti elválásának.

Az is kiderült a kutatásból, hogy a szakiskolai szakmatanulás elsősorban, s egyre inkább a kisebb településeken (falvakban, kisvárosokban) élők számára nyújt továbbtanulási lehetőséget. Azt nem állíthatjuk, hogy a lakóhely települése önmagában meghatározza a fiatal lakosainak pályafutást, de azt igen, hogy a kisebb települések fiataljai (s éppen ezért részben a későbbi felnőtt lakossága is) lemaradnak a „tudásversenyben”. Ez nem új folyamat, nem is ismeretlen, de most már nem csupán a városok nagyobb értelmiségtermelő képességéről beszélhetünk, hanem egyre inkább arról, hogy a falvak végzetes módon leszakadnak, mert tanulók jelentős része egy eltűnőben lévő, alacsony presztízsű képzési útra kerül¹³.

Maga a szakiskolai képzés nem igazán tudott alkalmazkodni az egyre rosszabb háttérű tanulók speciális igényeihez. Ezt jelzi, hogy a legfiatalabb korosztály esetében sem csökkent a képzésből való lemorzsolódás. A helyzet annyival nehezebben kezelhető az iskolák számára, hogy most már a kevesebb számú szakiskolai tanuló nagyobb hányadát érinti.

Elemzésünk alapján két területen előrelépésről is beszámolhatunk. Az egyik a szakiskola utáni középiskolai továbbtanulás, amelyet egyelőre még csak elvétve, de már észrevehetően követ a felsőfokú tanulás, a másik a nyelvtudás, amelyben minőségi fejlődést nem, de mennyiségít feltétlenül tapasztalhatunk.

A középiskolai továbbtanulás egyelőre elsősorban a (szakiskolai átlagnál) jobb szülői háttérrel rendelkező tanulók továbblépését jelenti. Ennek kapcsán utalnunk kell arra, hogy a legalacsonyabb szülői háttérrel rendelkezők sok esetben még mindig csak a szakiskola elkezdéséig jutnak el, annak befejezéséig már nem.

¹³ A helyzet még inkább drámainak tűnik annak fényében, hogy tudjuk: a falvak messze nem homogének, vagyis a nagyváros-környéki falvak iskolázottabb lakossággal rendelkeznek, s minden bizonnyal ez meglátszik tanulók pályafutásán, ambícióján is. Ez viszont azzal jár, hogy a tanulásban leszakadó falvak a falvak átlagánál is jobban leszakadnak. Mindezt e felmérés során nem vizsgáltuk.

A szakiskolások nyelvtudása egyértelműen az iskolai nyelvoktatásban való előrelépés eredménye, mert ezt nem igazán támogatják különórákkal az érintett fiatalok szülei. (Szemben a szakmát nem tanult fiatalokéval, akik ugyan nem sokkal magasabb arányban járnak különórákra, de azokban a nyelvi óráknak igen nagy a súlya.) De szerepet játszhat ebben valamelyest a vizsgált réteg nem formális képzéshez való általános viszonya is. Itt már nem egyértelműen negatív attitűdről kell beszélnünk, szerepet játszhat ebben a gyengébb anyagi helyzet is, amely nem teszi lehetővé a saját költségen való (nem csak nyelvi!) tanfolyamokon való tanulást. Egyelőre nem látszik olyan általános támogatási rendszer, amely ezt a helyzetet korrigálni lenne képes.

Az elhelyezkedési lehetőségek kapcsán ki kell emelnünk, hogy a végzettség szintje nem egyértelműen meghatározó jelentőségű a vizsgált fiatalok körében. Az adott rétegen belül polarizálódó jövedelmek arra utalnak, hogy van egy vagy (valószínűleg) több tényező, amely ezt jelentősen befolyásolja. A szakmával nem rendelkező fiatalok azonban a munkaerőpiacon is rosszabb pozícióban vannak szakképzett társaiknál. A felmérés munkanélküliségre vonatkozó adatai ezt ugyan nem támasztják alá, de a munkahely biztonságára vonatkozóak igen. Az érettségivel rendelkezők ezzel szemben igyekeznek a közsféra irányába elmozdulni, minden bizonnyal azért, mert – bár itt kiemelkedő jövedelem nem igazán érhető el – biztosabb megélhetést jelent számukra, mint a magánsféra.

Végezetül utalnunk kell egy számunkra váratlan tünetre: vizsgált rétegünk a munkavállalás során már nemcsak a bérekre figyel, már nem itt látja a fő problémát. Megjelenik az önálló munka, s a munkahelyükön való emberi bánásmód igénye. Természetesen nem tudjuk, hogy egy-egy munkahelyváltás során ezek a tényezők milyen mértékben kerülnek előtérbe a fizetés nagysága mellett, s nem éppen azért okoznak-e ezek nagy gondot számukra, mert az esetleges munkahely-alternatíváknál a kérdezettek nem érvényesítették ezeket a szempontokat, de egyértelműen jelzik, hogy az elégedettség korántsem vezethető vissza kizárólagosan a pénzre.

Melléklet

1. táblázat

A szakmát nem tanult fiatalok megoszlása legmagasabb befejezett iskolai végzettségök szerint

	Eset	%	Kumulált %
Nem válaszol	2	,0	,0
Nyolc osztályt sem végzett	155	3,0	3,0
Nyolc általános	1965	37,6	40,6
10. osztály	20	,4	41,0
Összes középfokú végzettség nélkül	2140	41,0	
A középfokú végzettség nélküliek közül tanul	1659	31,7	
Gimnázium	998	19,1	60,1
Szakközépiskola	1160	22,2	82,3
Technikum	347	6,6	88,9
Főiskola	400	7,6	96,6
Egyetem	176	3,4	100,0
PhD. fokozat	1	,0	100,0
Összes	5224	99,9	
Hibás	8	,1	
Összes	5232	100,0	

2. táblázat

A 15-19 éves korosztályon belül a szakiskolások* aránya lakóhelyük típusa és nemük szerint

	Férfi	Nő
Budapest	16,8	7,5
Megyeszékhely	25	9
Egyéb város	26,1	16,8
Község	33,9	25,2
Összesen	27,3	17,1

* A vizsgálat során szakmunkásoknak tekintett fiatalok aránya, vagyis akik középiskolai tanulmányukat szakiskolában kezdték

3. táblázat

A szakmát tanult fiatalok átlagos életkora

	Átlag	N	Szórás
Befejezetlen szakiskola	22,8	144	4,0593
Szakiskolában tanul (15-19 éves)	16,3	253	1,0878
Szakmunkás	24,3	1953	3,1530
Szakmunkás; középiskolai tanuló	21,8	143	3,6814
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	24,2	276	2,6481
Összes	23,4	2769	3,8511

4. táblázat
A szakmát tanult fiatalok neme

		Férfi	Nő	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő	94	50	144
	%	65,3%	34,7%	100,0%
Szakiskolában tanul (15-19 éves)	Fő	166	88	254
	%	65,4%	34,6%	100,0%
Szakmunkás	Fő	1232	722	1954
	%	63,1%	36,9%	100,0%
Szakmunkás; középiskolai tanuló	Fő	80	63	143
	%	55,9%	44,1%	100,0%
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő	136	140	276
	%	49,3%	50,7%	100,0%
Szakmát tanult fiatalok összesen	Fő	1708	1063	2771
	%	61,6%	38,4%	100,0%

5. táblázat
A kérdezettek neme

		Férfi	Nő	Összesen
Szakmát tanult fiatalok összesen	Fő	1707	1062	2769
	%	41,9%	27,0%	34,6%
Szakmát nem tanult fiatalok	Fő	2367	2865	5232
	%	58,1%	73,0%	65,4%
Összesen	Fő	4074	3927	8001
	%	100,0%	100,0%	100,0%

6. táblázat
A szakmát tanult fiatalok kora és neme

		Férfi	Nő	Összes
15-19	Fő	318	189	507
	%	62,7%	37,3%	100,0%
20-24	Fő	669	388	1057
	%	63,3%	36,7%	100,0%
25-29	Fő	720	484	1204
	%	59,8%	40,2%	100,0%
Összes	Fő	1707	1061	2768
	%	61,7%	38,3%	100,0%

7. táblázat
A szakmát tanult fiatalok kora és lakóhelyének településtípusa

Korcsoport (év)		Budapest	Megyeszékhely	Egyéb város	Község	Összes
15-19	Fő	42	65	158	243	508
	%	8,3%	12,8%	31,1%	47,8%	100,0%
20-24	Fő	102	139	358	458	1057
	%	9,6%	13,2%	33,9%	43,3%	100,0%
25-29	Fő	144	170	400	490	1204
	%	12,0%	14,1%	33,2%	40,7%	100,0%
Összes	Fő	288	374	916	1191	2769
	%	10,4%	13,5%	33,1%	43,0%	100,0%

8. táblázat
A kérdezettek anyjának iskola végzettsége

		Kevesebb, mint 8 oszt.	8 ált. isk.	Szaktmunkás képző	Középiskola	Felsőfok	Összes
Szaktmát tanult fiatalok összesen	Fő	115	1084	741	464	76	2480
	%	4,6%	43,7%	29,9%	18,7%	3,1%	100,0%
Szaktmát nem tanult fiatalok	Fő	247	1001	930	1755	813	4746
	%	5,2%	21,1%	19,6%	37,0%	17,1%	100,0%
Összes	Fő	362	2085	1671	2219	889	7226
	%	5,0%	28,9%	23,1%	30,7%	12,3%	100,0%

9. táblázat
A kérdezettek anyjának iskola végzettsége

		Kevesebb mint 8 oszt.	8 ált. isk.	Szaktmunkás képző	Középiskola	Felsőfok	Összes
Szaktmát tanult fiatalok összesen	Fő	74	539	1177	250	84	2124
	%	3,5%	25,4%	55,4%	11,8%	4,0%	100,0%
Szaktmát nem tanult fiatalok	Fő	168	616	1630	1049	796	4259
	%	3,9%	14,5%	38,3%	24,6%	18,7%	100,0%
Összes	Fő	242	1155	2807	1299	880	6383
	%	3,8%	18,1%	44,0%	20,4%	13,8%	100,0%

10. táblázat
A szülők iskolai végzettsége a fiatalok egésze körében

		Legfeljebb 8 ált. isk. végzettségű szülő	Van szaktmunkás végzettségű szülő is (de nincs közép- vagy felsőfokú)	Van legalább középiskolai végzettségű szülő	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő	53	52	26	131
	%	40,5%	39,7%	19,8%	100,0%
Szakiskolában tanuló (15-19 éves)	Fő	82	103	60	245
	%	33,5%	42,0%	24,5%	100,0%
Szaktmunkás	Fő	554	800	426	1780
	%	31,1%	44,9%	23,9%	100,0%
Szaktmunkás; középiskolai tanuló	Fő	32	61	46	139
	%	23,0%	43,9%	33,1%	100,0%
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő	30	105	121	256
	%	11,7%	41,0%	47,3%	100,0%
Szaktmát tanult fiatalok összesen	Fő	751	1121	679	2551
	%	29,4%	43,9%	26,6%	100,0%
Szaktmát nem tanult fiatalok	Fő	846	1186	2853	4885
	%	17,3%	24,3%	58,4%	100,0%
Összes	Fő	1596	2308	3532	7436
	%	21,5%	31,0%	47,5%	100,0%

11. táblázat
A szakmát tanult fiatalok kora és szüleinek iskolai végzettsége

		Max. 8 ált.	Van szakmunkás is	Van középisk. végz. is.	Összes
15-19	Fő	143	226	121	490
	%	29,2%	46,1%	24,7%	100,0%
20-24	Fő	251	462	272	985
	%	25,5%	46,9%	27,6%	100,0%
25-29	Fő	356	435	286	1077
	%	33,1%	40,4%	26,6%	100,0%
Összes	Fő	750	1123	679	2552
	%	29,4%	44,0%	26,6%	100,0%

12. táblázat
Élt-e Ön élettársi kapcsolatban?

		Nincs válasz	Igen	Nem	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő		34	106	140
	%		24,3%	75,7%	100,0%
Szakiskolában tanul (15-19 éves)	Fő	4		244	248
	%	1,6%		98,4%	100,0%
Szakmunkás	Fő	26	377	1540	1943
	%	1,3%	19,4%	79,3%	100,0%
Szakmunkás; középiskolai tanuló	Fő	1	18	124	143
	%	,7%	12,6%	86,7%	100,0%
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő	4	49	223	276
	%	1,4%	17,8%	80,8%	100,0%
Szakmát tanult fiatalok összesen	Fő	35	478	2237	2750
	%	1,3%	17,4%	81,3%	100,0%
Szakmát nem tanult fiatalok	Fő	76	709	4396	5181
	%	1,5%	13,7%	84,8%	100,0%
Összes	Fő	111	1187	6633	7931
	%	1,4%	15,0%	83,6%	100,0%

13. táblázat
Hány gyermeke van?

		0	1	2	3	4	5	Nincs válasz	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő	86	27	21	6			2	142
	%	60,6%	19,0%	14,8%	4,2%			1,4%	100,0%
Szakiskolában tanul (15-19 éves)	Fő	238	1	1				2	242
	%	98,3%	,4%	,4%				,8%	100,0%
Szakmunkás	Fő	1231	404	226	29	4	1	14	1909
	%	64,5%	21,2%	11,8%	1,5%	,2%	,1%	,7%	100,0%
Szakmunkás; középiskolai tanuló	Fő	129	7	5					141
	%	91,5%	5,0%	3,5%					100,0%
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő	224	30	13	2			2	271
	%	82,7%	11,1%	4,8%	0,7%			0,7%	100,0%
Szakmát tanult fiatalok összesen	Fő	1908	469	265	36	4	1	21	2704
	%	70,6%	17,3%	9,8%	1,3%	,1%	,0%	,8%	100,0%
Szakmát nem tanult fiatalok	Fő	4118	554	293	106	17	2	24	5114
	%	80,5%	10,8%	5,7%	2,1%	,3%	,0%	,4%	100,0%
Összes	Fő	6026	1023	558	142	21	3	45	7818
	%	77,1%	13,1%	7,1%	1,8%	,3%	,0%	,6%	100,0%

14. táblázat
Hol lakik Ön jelenleg?

		Nincs válasz	Önálló lakása, önkormányzati bérlakása van	Szüleinél	Házastársa, élettársa szüleinél	Rokonoknál, ismerősöknél	Lakást bérel, albérlet	Kollégista, egyéb	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő	2	32	94	5	5	2	3	143
	%	1,4%	22,4%	65,7%	3,5%	3,5%	1,4%	2,1%	100,0%
Szakiskolában tanul (15-19 éves)	Fő	1	6	236		2	1	9	255
	%	,4%	2,4%	92,5%		,8%	,4%	3,6%	100,0%
Szaktanácsos	Fő	9	518	1152	108	52	63	47	1949
	%	,5%	26,6%	59,1%	5,5%	2,7%	3,2%	2,4%	100,0%
Szaktanácsos; középiskolai tanuló	Fő		7	124	5	5	2		143
	%		4,9%	86,7%	3,5%	3,5%	1,4%		100,0%
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő		55	186	12	4	11	8	276
	%		19,9%	67,4%	4,3%	1,5%	4,0%	2,9%	100,0%
Szaktanácsos fiatalok összesen	Fő	12	616	1791	129	68	80	67	2763
	%	,4%	22,3%	64,8%	4,7%	2,4%	2,9%	2,4%	100,0%
Szaktanácsos nem tanult fiatalok	Fő	13	958	3717	122	90	139	181	5220
	%	,2%	18,4%	71,2%	2,3%	1,7%	2,6%	3,5%	100,0%
Összes	Fő	25	1574	5508	251	158	219	248	7983
	%	,3%	19,8%	69,0%	3,1%	2,0%	2,7%	3,1%	100,0%

15. táblázat
Van-e otthon személyi számítógépe és internet-elérése?

		Van számítógépe	Összes	Van internet-elérése	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő	11	142	1	128
	%	7,7%	100,0%	,8%	100,0%
Szakiskolában tanul (15-19 éves)	Fő	49	249	4	237
	%	19,7%	100,0%	1,7%	100,0%
Szaktanácsos	Fő	200	1942	38	1780
	%	10,3%	100,0%	2,1%	100,0%
Szaktanácsos; középiskolai tanuló	Fő	31	139	3	127
	%	22,3%	100,0%	2,4%	100,0%
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő	88	275	19	256
	%	32,0%	100,0%	7,4%	100,0%
Szaktanácsos fiatalok összesen	Fő	379	2747	66	2528
	%	13,8%	100,0%	2,6%	100,0%
Szaktanácsos nem tanult fiatalok	Fő	1917	5206	552	4940
	%	36,8%	100,0%	11,2%	100,0%
Összes	Fő	2296	7953	618	7468
	%	28,9%	100,0%	8,3%	100,0%

16. táblázat
Járt-e különóra, külön foglalkozásokra az általános és a középiskolákban?

		Az ált. iskolában	Közép- iskolában	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő	30		144
	%	20,8%		100,0%
Szakiskolában tanul (15-19 éves)	Fő	105		253
	%	41,5%		100,0%
Szakmunkás	Fő	542	228	1953
	%	27,8%	11,7%	100,0%
Szakmunkás; középiskolai tanuló	Fő	51	30	143
	%	35,7%	21,0%	100,0%
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő	126	83	276
	%	45,8%	30,1%	100,0%
Szakmát tanult fiatalok összesen	Fő	854	341	2769
	%	30,9%	12,3%	100,0%
Szakmát nem tanult fiatalok	Fő	2386	1520	5232
	%	45,6%	29,1%	100,0%
Összesen	Fő	3242	1860	8001
	%	40,5%	23,2%	100,0%

17. táblázat
A kérdezettek általános iskolai különórákon való részvétele

		Mate- matika	Számí- tástech- nika	Termé- szettu- domány	Ének- zene	Zene- iskola	Humán tárgyak	Idegen nyelv	Test- nevelés	Egyéb	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő	10	7		9	4	3	3	15	3	143
	%	6,90%	4,90%		6,30%	2,80%	2,10%	2,10%	10,40%	2,10%	100,00%
Szakiskolában tanul (15-19 éves)	Fő	33	33	6	11	5	8	22	39	10	253
	%	13,00%	13,00%	2,40%	4,30%	2,00%	3,20%	8,70%	15,40%	4,00%	100,00%
Szakmunkás	Fő	115	63	16	117	44	43	71	253	86	1953
	%	5,90%	3,20%	0,80%	6,00%	2,30%	2,20%	3,60%	13,00%	4,40%	100,00%
Szakmunkás; középiskolai tanuló	Fő	14	10	5	11	5	5	13	22	4	143
	%	9,90%	7,00%	3,50%	7,70%	3,50%	3,50%	9,20%	15,40%	2,80%	100,00%
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő	21	25	4	26	13	12	21	61	16	276
	%	7,60%	9,10%	1,40%	9,40%	4,70%	4,30%	7,60%	22,10%	5,80%	100,00%
Szakmát tanult fiatalok összesen	Fő	193	138	31	174	71	71	130	390	119	2768
	%	7,0%	5,0%	1,1%	6,3%	2,6%	2,6%	4,7%	14,1%	4,3%	100,00%
Szakmát nem tanult fiatalok	Fő	499	455	135	551	416	178	894	818	304	5232
	%	9,5%	8,7%	2,6%	10,5%	8,0%	3,4%	17,1%	15,6%	5,8%	100,0%
Összes	Fő	692	593	166	725	487	249	1024	1208	424	8001
	%	8,6%	7,4%	2,1%	9,1%	6,1%	3,1%	12,8%	15,1%	5,3%	100,0%

18. táblázat
A középiskolai különórákon való részvétel

	Matematika	Szám. technika	Természettudomány	Ének-zene	Zeneiskola	Humán	Idegen nyelv	Testnevelés	Összes
Befejezetlen szakiskola									144
Szakiskolában tanuló (15-19 éves)									100,0%
									253
									100,0%
Szaktanuló	62	37	3	12	9	25	34	104	1953
	3,2%	1,9%	,2%	,6%	,5%	1,3%	1,7%	5,3%	100,0%
Szaktanuló; középiskolai tanuló	11	5		2	2	2	12	7	142
	7,7%	3,5%		1,4%	1,4%	1,4%	8,4%	4,9%	100,0%
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	19	25	4	5	2	9	29	22	276
	6,9%	9,1%	1,4%	1,8%	,7%	3,3%	10,5%	8,0%	100,0%
Szaktanuló fiatalok összesen	92	67	7	19	13	36	75	133	2768
	3,3%	2,4%	,3%	,7%	,5%	1,3%	2,7%	4,8%	100,0%
Szaktanuló nem tanuló fiatalok	413	285	112	143	125	147	805	362	5231
	7,9%	5,4%	2,1%	2,7%	2,4%	2,8%	15,4%	6,9%	100,0%
Összes	505	351	119	161	138	182	880	495	8000
	6,3%	4,4%	1,5%	2,0%	1,7%	2,3%	11,0%	6,2%	100,0%

19. táblázat
A fiatalok részvétele különböző szakkörökben, különórákon korcsoportjuk szerint

		Szaktanuló fiatalok		Minden fiatal	
		Részvevők	Összes	Részvevők	Összes
15-19	Fő	32	508	233	2274
	%	6,3%	100,0%	10,2%	100,0%
20-24	Fő	145	1056	889	2869
	%	13,7%	100,0%	31,0%	100,0%
25-29	Fő	163	1204	738	2857
	%	13,5%	100,0%	25,8%	100,0%
Összes	Fő	340	2768	1860	8000
	%	12,3%	100,0%	23,3%	100,0%

20. táblázat
A szaktanuló fiatalok kora és részvétele az iskolarendszeren kívüli képzésben

		Nem válaszol		Igen	Nem	Összes
		Igen	Nem			
15-19	Fő	3	59	441	503	
	%	,6%	11,7%	87,7%	100,0%	
20-24	Fő	2	445	604	1051	
	%	,2%	42,3%	57,5%	100,0%	
25-29	Fő	4	570	619	1193	
	%	,3%	47,8%	51,9%	100,0%	
Összes	Fő	9	1074	1664	2747	
	%	,3%	39,1%	60,6%	100,0%	

21. táblázat
Milyen tanfolyamon tanultak a kérdezettek?*

		Nem válaszolt	Gépjármű- vezetés	Számítás- technika	Nyelv	Egyéb	Összes részrtvevő	Összes válaszoló
Befejezetlen szakiskola	Fő		17	0	0	33	42	142
	%		40,5	0,0	0,0	78,6	100	
	%*		12,0	0,0	0,0	23,2	29,6	100
Szakiskolában tanul (15-19 éves)	Fő		3	1	2	2	8	251
	%		37,5	12,5	25,0	25,0	100	
	%*		1,2	0,4	0,8	0,8	3,2	100
Szakmunkás	Fő		529	44	11	378	827	1940
	%		64,0	5,3	1,3	45,7	100	
	%*		27,3	2,3	0,6	19,5	42,6	100
Szakmunkás; középiskolai tanuló	Fő		30	7	3	30	55	143
	%		54,5	12,7	5,5	54,5	100,0	
	%*		21,0	4,9	2,1	21,0	38,5	100
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő		76	25	11	75	149	272
	%		51,0	16,8	7,4	50,3	100	
	%*		27,9	9,2	4,0	27,6	54,8	100
Szakmát tanult fiatalok összesen	Fő		655	77	27	518	1081	2748
	%		60,6	7,1	2,5	47,9	100	
	%*		23,8	2,8	1,0	18,9	39,3	100
Szakmát nem tanult fiatalok	Fő	1	932	275	202	832		5188
	%*	0,0	18,0	5,3	3,9	16,0		100
Összes	Fő	1	1587	352	229	1349		7936
	%*	0,0	20,0	4,4	2,9	17,0		100

* A részvételi százalékok az adott réteghez tartozó kérdezettek egésze arányában értendők.

** A kérdezettek több tanfolyamot is megjelölhettek, ezért a különböző említések (és arányuk) összege meghaladhatja a résztvevők számát (ill. a 100%-ot)

22. táblázat
Ki fizette a szakmát tanult fiatalok tanfolyami képzéseit?*

		Nem válaszol	Saját maga	Család (szülő, testvér)	Munkahely, cég	Munkaügyi központ	Egyéb szervezet	Összes résztevő	Összes válaszó
Befejezetlen szakiskola	Fő	0	17	12	8	6	6	42	142
	%		40,5	28,6	19,0	14,3	14,3	100	
		0,0	12,0	8,5	5,6	4,2	4,2		
Szakiskolában tanul (15-19 éves)	Fő	0	0	8	0	0	1	8	251
	%		0,0	100,0	0,0	0,0	12,5	100	
		0,0	0,0	3,2	0,0	0,0	0,4		
Szakmunkás	Fő	6	443	299	79	64	68	802	1940
	%		55,2	37,3	9,9	8,0	8,5	100	
		0,3	22,8	15,4	4,1	3,3	3,5		
Szakmunkás; középiskolai tanuló	Fő	0	22	23	5	6	7	54	143
	%		40,7	42,6	9,3	11,1	13,0	100	
		0,0	15,4	16,1	3,5	4,2	4,9		
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő	0	72	50	15	14	12	141	272
	%		51,1	35,5	10,6	9,9	8,5	100	
		0,0	26,5	18,4	5,5	5,1	4,4		
Összes	Fő	6	554	392	107	90	94	1047	2748
	%		52,9	37,4	10,2	8,6	9,0	100	
		0,2	20,2	14,3	3,9	3,3	3,4		

* A kérdezettek több finanszírozó is megjelölhettek, ezért a finanszírozók (és arányuk) összege meghaladhatja a résztvevők különböző számát (ill. a 100%-ot)

23. táblázat
Ki fizette a szakmát tanult fiatalok tanfolyami képzéseit? – korcsoportonként*

		Nem válaszol	Saját maga	Család (szülő, testvér)	Munkahely, cég	Munkaügyi központ	Egyéb szervezet	Összesen
15-19	Fő	0	17	43	0	3	5	56
	%	0,0	30,4	76,8	0,0	5,4	8,9	100,00%
20-24	Fő	0	205	182	31	51	35	433
	%	0,0	47,3	42,0	7,2	11,8	8,0	100,00%
25-29	Fő	2	332	168	75	36	57	557
	%	0,4	59,6	30,2	13,5	6,5	9,8	100,00%
Összes	Fő	2	554	393	106	90	97	1046
	%	0,2	53,0	37,6	10,1	8,6	9,3	100,00%

* A kérdezettek több finanszírozó is megjelölhettek, ezért a finanszírozók (és arányuk) összege meghaladhatja a résztvevők különböző számát (ill. a 100%-ot)

24. táblázat
Beszélnék-e idegen nyelvet a szakmát tanult fiatalok?

		Nem válaszol	Igen	Nem	Összes
15-19	Fő	1	195	309	505
	%	,2%	38,6%	61,2%	100,0%
20-24	Fő	3	236	814	1053
	%	,3%	22,4%	77,3%	100,0%
25-29	Fő	1	168	1031	1200
	%	,1%	14,0%	85,9%	100,0%
Szakmát tanult fiatalok összesen	Fő	5	599	2154	2758
	%	,1%	21,7%	78,1%	100,0%

25. táblázat
Beszél-e idegen nyelvet?

		Nem válaszol	Igen	Nem	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő		18	126	144
			12,5%	87,5%	100,0%
Szakiskolában tanul (15-19 éves)	Fő		112	141	253
			44,3%	55,7%	100,0%
Szaktanácsos	Fő	4	305	1636	1945
		,2%	15,7%	84,1%	100,0%
Szaktanácsos; középiskolai tanuló	Fő		46	95	141
			32,6%	67,4%	100,0%
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő		119	156	275
			43,3%	56,7%	100,0%
Szaktanácsos tanult fiatalok összesen	Fő	4	600	2154	2758
		,1%	21,8%	78,1%	100,0%

26. táblázat
Beszélnek-e idegen nyelvet - szakiskolából kiamaradók?

		Igen	Nem	Összes
15-19	Fő	8	32	40
	%	20,0%	80,0%	100,0%
20-24	Fő	8	33	41
	%	19,5%	80,5%	100,0%
25-29	Fő	2	61	63
	%	3,2%	96,8%	100,0%
Összes	Fő	18	126	144
	%	12,5%	87,5%	100,0%

27. táblázat

Az angol és a német nyelv ismerete a szakmát tanult fiatalok és a kérdezettek egésze körében

		Életkor	Beszéli	Nem beszéli	Összes
Szakmát tanult fiatalok – angol	15-19	Fő	86	421	507
		%	17,0%	83,0%	100,0%
	20-24	Fő	93	963	1056
		%	8,8%	91,2%	100,0%
	25-29	Fő	60	1145	1205
		%	4,9%	95,0%	100,0%
Szakmát tanult fiatalok – német	15-19	Fő	122	385	507
		%	24,1%	75,9%	100,0%
	20-24	Fő	139	918	1057
		%	13,2%	86,8%	100,0%
	25-29	Fő	91	1113	1204
		%	7,6%	92,4%	100,0%
A kérdezettek egésze – angol	15-19	Fő	930	1345	2275
		%	40,9%	59,1%	100,0%
	20-24	Fő	936	1934	2870
		%	32,6%	67,4%	100,0%
	25-29	Fő	620	2236	2856
		%	21,7%	78,3%	100,0%
A kérdezettek egésze – német	15-19	Fő	876	1398	2274
		%	38,5%	61,5%	100,0%
	20-24	Fő	803	2065	2868
		%	28,0%	72,0%	100,0%
	25-29	Fő	508	2350	2858
		%	17,8%	82,2%	100,0%

28. táblázat

A szakmát tanult fiatalok angol és német nyelvtudása

		Beszéli, nyelvvizsga nélkül	Alapfokú nyelvvizsga	Középfokú nyelvvizsga	Anyanyelvi szinten	Nem beszéli	Összes
Angol							
15-19	Fő	82	3	1		421	507
	%	16,2%	,6%	,2%		83,0%	100,0%
20-24	Fő	75	14	2	2	963	1056
	%	7,1%	1,3%	,2%	,2%	91,2%	100,0%
25-29	Fő	51	9			1145	1205
	%	4,2%	,7%			95,0%	100,0%
Német							
15-19	Fő	111	7	4		385	507
	%	21,9%	1,4%	,8%		75,9%	100,0%
20-24	Fő	120	17	1	1	918	1057
	%	11,4%	1,6%	,1%	,1%	86,8%	100,0%
25-29	Fő	83	7	1		1113	1204
	%	6,9%	,6%	,1%		92,4%	100,0%

29. táblázat
Foglalkozási viszony – első munkahely

		Nem válaszol	Alkalmazott közsférában	Alkalmazott társas vállalkozásnál	Alkalmazott önállónál	Alkalmi munkavállaló	Egyéb	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő		11	34	12	3	7	67
	%		16,4%	50,7%	17,9%	4,5%	10,4%	100,0%
Szakmunkás	Fő	7	177	549	202	7	140	1082
	%	0,70%	16,4%	50,7%	18,7%	0,6%	13,0%	100,0%
Szakmunkás; középiskolai tanuló	Fő		7	32	10		5	54
	%		13,0%	59,3%	18,5%		9,4%	100,0%
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő		42	62	28	2	11	145
	%		29,0%	42,8%	19,3%	1,4%	7,6%	100,0%
Szakmát tanult fiatalok összesen	Fő	7	238	677	252	11	163	1348
	%	0,5%	17,7%	50,2%	18,7%	0,8%	12,2%	100,0%
Szakmát nem tanult fiatalok	Fő	10	440	568	145	49	171	1383
	%	0,7%	31,8%	41,1%	10,5%	3,5%	12,4%	100,0%
Összes	Fő	17	678	1245	397	60	334	2731
	%	0,6%	24,8%	45,6%	14,5%	2,2%	12,2%	100,0%

30. táblázat
Foglalkozási viszony – utolsó munkahely

		Nem válaszol	Alkalmazott közsférában	Alkalmazott társas vállalkozásnál	Alkalmazott önállónál	Alkalmi munkavállaló	Egyéb	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő	3	8	53	12	7	16	99
	%	3,0%	8,1%	53,5%	12,1%	7,1%	16,1%	100,0%
Szakmunkás	Fő	9	222	900	326	31	263	1751
	%	0,5%	12,7%	51,4%	18,6%	1,8%	14,9%	100,0%
Szakmunkás; középiskolai tanuló	Fő		15	40	14		7	76
	%		19,7%	52,6%	18,4%		9,1%	100,0%
Szakiskolai kezdés; min. középiskolai végzettség	Fő		71	105	37	1	17	231
	%		30,7%	45,5%	16,0%	0,4%	7,3%	100,0%
Szakmát tanult fiatalok összesen	Fő	12	315	1098	389	39	301	2154
	%	0,6%	14,6%	51,0%	18,1%	1,8%	14,0%	100,0%
Szakmát nem tanult fiatalok	Fő	22	849	970	300	63	402	2606
	%	0,8%	32,6%	37,2%	11,5%	2,4%	15,4%	100,0%
Összes	Fő	34	1164	2068	689	102	703	4760
	%	0,8%	24,5%	43,4%	14,5%	2,1%	14,8%	100,0%

31. táblázat
Az aktív keresők foglalkoztatása az első munkahelyükön

		Nincs válasz	Határozatlan idejű szerződéssel	Határozott idejű szerződéssel	Eseti megbízással	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő	1	53	12	1	67
	%	1,5%	79,1%	17,9%	1,5%	100,0%
Szaktanácsos	Fő	20	853	184	20	1077
	%	1,8%	79,2%	17,1%	1,9%	100,0%
Szaktanácsos; középfokú tanuló	Fő	2	41	12		55
	%	3,6%	74,5%	21,8%		100,0%
Szaktanácsos kezdés; min. középfokú végzettség	Fő	1	118	20	2	141
	%	,7%	83,7%	14,2%	1,4%	100,0%
Szaktanácsos fiatalok összesen	Fő	23	1066	228	24	1341
	%	1,7%	79,5%	17,0%	1,8%	100,0%
Szaktanácsos nem tanult fiatalok	Fő	43	966	324	49	1382
	%	3,1%	69,9%	23,4%	3,5%	100,0%
Összes	Fő	66	2032	552	73	2723
	%	2,4%	74,6%	20,3%	2,7%	100,0%

32. táblázat
Az aktív keresők foglalkoztatása az utolsó munkahelyükön

		Nincs válasz	Határozatlan idejű szerződéssel	Határozott idejű szerződéssel	Eseti megbízással	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő	5	71	15	5	96
	%	5,2%	74,0%	15,6%	5,2%	100,0%
Szaktanácsos	Fő	33	1419	233	36	1721
	%	1,9%	82,5%	13,5%	2,1%	100,0%
Szaktanácsos; középfokú tanuló	Fő	1	61	10	1	73
	%	1,4%	83,6%	13,7%	1,4%	100,0%
Szaktanácsos kezdés; min. középfokú végzettség	Fő	4	201	25	2	232
	%	1,7%	86,6%	10,8%	,9%	100,0%
Szaktanácsos fiatalok összesen	Fő	43	1752	282	43	2120
	%	2,0%	82,6%	13,3%	2,0%	100,0%
Szaktanácsos nem tanult fiatalok	Fő	61	2030	408	68	2567
	%	2,3%	79,1%	15,9%	2,6%	100,0%
Összes	Fő	104	3782	690	111	4687
	%	2,2%	80,7%	14,7%	2,4%	100,0%

33. táblázat
A kérdezettek első munkahelyének elérhetősége

		Nincs válasz	Külföldön dolgozott	Naponta ingázott 50 km-en belül	Naponta ingázott 50 km-nél távolabb	Ritkábban ingázott	A lakóhelye településén dolgozott	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő		2	21	6	3	34	66
	%		3,0%	31,8%	9,1%	4,5%	51,5%	100,0%
Szaktanácsos	Fő	5	32	392	39	28	580	1076
	%	,5%	3,0%	36,4%	3,6%	2,6%	53,9%	100,0%
Szaktanácsos; középiskolai tanuló	Fő			13	2	2	37	54
	%			24,1%	3,7%	3,7%	68,5%	100,0%
Szaktanácsos; min. középiskolai végzettség	Fő		2	35	3	3	100	143
	%		1,4%	24,5%	2,1%	2,1%	69,9%	100,0%
Szaktanácsos tanult fiatalok összesen	Fő	5	36	461	51	37	751	1341
	%	,4%	2,7%	34,4%	3,8%	2,7%	56,0%	100,0%
Szaktanácsos nem tanult fiatalok	Fő	7	39	428	50	45	805	1377
	%	,5%	2,8%	31,1%	3,6%	3,3%	58,5%	100,0%
Összes	Fő	12	75	889	101	83	1556	2718
	%	,4%	2,8%	32,7%	3,7%	3,0%	57,2%	100,0%

34. táblázat
A kérdezettek utolsó munkahelyének elérhetősége

		Nincs válasz	Külföldön dolgozott	Naponta ingázott 50 km-en belül	Naponta ingázott 50 km-nél távolabb	Ritkábban ingázott	A lakóhelye településén dolgozott	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő	1	2	37	5	6	47	98
	%	1,0%	2,0%	37,8%	5,1%	6,2%	48,0%	100,0%
Szaktanácsos	Fő	7	48	621	86	74	908	1744
	%	,4%	2,8%	35,6%	4,9%	4,2%	52,1%	100,0%
Szaktanácsos; középiskolai tanuló	Fő		1	27	2	2	42	74
	%		1,4%	36,5%	2,7%	2,7%	56,8%	100,0%
Szaktanácsos; min. középiskolai végzettség	Fő		3	71	11	9	136	230
	%		1,3%	30,9%	4,8%	3,9%	59,1%	100,0%
Szaktanácsos tanult fiatalok összesen	Fő	8	53	757	105	92	1133	2148
	%	,3%	2,5%	35,2%	4,9%	4,2%	52,7%	100,0%
Szaktanácsos nem tanult fiatalok	Fő	18	83	792	94	116	1498	2601
	%	,7%	3,2%	30,4%	3,6%	4,5%	57,6%	100,0%
Összes	Fő	26	136	1549	199	208	2631	4749
	%	,6%	2,9%	32,6%	4,2%	4,4%	55,4%	100,0%

35. táblázat
Vállalt-e már külföldön munkát?

		Nincs válasz	Igen	Nem	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő		4	103	107
	%		3,7	96,3%	100,0%
Szaktanulmányos	Fő	27	73	1711	1811
	%	1,5%	4,1%	94,5%	100,0%
Szaktanulmányos; középfelsőiskolai tanuló	Fő		2	75	77
	%		2,6	97,4%	100,0%
Szaktanulmányos kezdés; min. középfelsőiskolai végzettség	Fő	6	6	224	236
	%	2,6%	2,0	94,9%	100,0%
Szaktanulmányos tanult fiatalok összesen	Fő	32	85	2112	2229
	%	1,4%	3,7	94,8%	100,0%
Szaktanulmányos nem tanult fiatalok	Fő	48	149	2513	2710
	%	1,7%	5,4	92,7%	100,0%
Összes	Fő	80	234	4625	4939
	%	1,7%	4,7	93,6%	100,0%

36. táblázat
Tart-e attól, hogy nem tud elhelyezkedni?

		Nincs válasz	Igen	Nem	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő			1	1
	%			100,0%	100,0%
Szaktanulmányos	Fő	1		12	13
	%	7,7%		92,3%	100,0%
Szaktanulmányos; középfelsőiskolai tanuló	Fő	12	13	46	71
	%	16,9%	18,3%	64,8%	100,0%
Szaktanulmányos kezdés; min. középfelsőiskolai végzettség	Fő	3	6	25	34
	%	8,8%	17,6%	73,5%	100,0%
Szaktanulmányos tanult fiatalok összesen	Fő	15	20	84	119
	%	12,6%	16,8%	70,6%	100,0%
Szaktanulmányos nem tanult fiatalok	Fő	35	122	276	433
	%	8,1%	28,2%	63,7%	100,0%
Összes	Fő	50	142	360	552
	%	9,1%	25,7%	65,2%	100,0%

37. táblázat
A kérdezettek havi nettó bére az első munkahelyükön

		Nincs válasz	10 e. Ft alatt	10-20 e. Ft	20-30 e. Ft	30-40 e. Ft	40-60 e. Ft	60-80 e. Ft	80-100 e. Ft	100 e. Ft felett	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő	3	16	24	16	7	1	1	0	0	68
	%	4,4%	23,5%	35,3%	23,5%	10,3%	1,5%	1,5%	0	0	100,0%
Szaktanuló	Fő	72	147	375	325	111	34	7	6	4	1081
	%	6,6%	13,6%	34,7%	30,1%	10,3%	3,1%	,7%	,6%	,4%	100,0%
Szaktanuló; középiskolai tanuló	Fő	5	9	19	10	8	4	0	0	0	55
	%	9,1%	16,4%	34,5%	18,2%	14,5%	7,3%	0	0	0	100,0%
Szaktanuló; min. középiskolai végzettség	Fő	10	34	50	26	13	9	3	0	0	145
	%	6,9%	23,4%	34,5%	17,9%	9,0%	6,2%	2,1%	0	0	100,0%
Szaktanuló fiatalok összesen	Fő	90	206	467	377	139	48	10	6	4	1347
	%	6,7%	15,3%	34,7%	28,0%	10,3%	3,5%	,7%	,4%	,3	100,0%
Szaktanuló nem fiatalok	Fő	93	150	429	424	159	106	9	4	13	1387
	%	6,7%	10,8%	30,9%	30,6%	11,5%	7,7%	,6%	,2%	,7%	100,0%
Összes	Fő	183	356	896	801	298	154	19	10	17	2734
	%	6,7%	13,0%	32,8%	29,3%	10,9%	5,7%	,7%	,3%	,6%	100,0%

38. táblázat
A kérdezettek havi nettó bére a kérdezéskori munkahelyükön

		Nincs válasz	10 e. Ft alatt	10-20 e. Ft	20-30 e. Ft	30-40 e. Ft	40-60 e. Ft	60-80 e. Ft	80-100 e. Ft	100 e. Ft felett	Összes
Befejezetlen szakiskola	Fő	9		13	30	27	18	1	1		99
	%	9,1%		13,1%	30,3%	27,3%	18,2%	1,0%	1,0%		100,0%
Szaktanuló	Fő	127	18	129	496	419	484	33	22	19	1749
	%	7,2%	1,0%	7,4%	28,4%	24,0%	27,7%	1,9%	1,4%	1,2%	100,0%
Szaktanuló; középiskolai tanuló	Fő	7		2	23	17	22	1	1		73
	%	9,6%		2,7%	31,5%	23,3%	30,1%	1,4%	1,4%		100,0%
Szaktanuló; min. középiskolai végzettség	Fő	19		18	58	60	79	4	3	1	232
	%	8,2%		7,8%	25,0%	25,9%	29,7%	1,7%	1,3%	,4%	100,0%
Szaktanuló fiatalok összesen	Fő	163	18	162	607	522	593	38	30	20	2153
	%	7,6%	,8%	7,5%	28,2%	24,2%	27,5%	1,8%	1,4%	,8%	100,0%
Szaktanuló nem fiatalok	Fő	224	45	189	607	551	755	75	84	64	2594
	%	8,6%	1,7%	7,3%	23,4%	21,2%	29,1%	2,9%	3,2%	2,4%	100,0%
Összes	Fő	387	63	351	1214	1073	1348	113	114	84	4747
	%	8,2%	1,3%	7,4%	25,6%	22,6%	28,4%	2,4%	2,4%	1,7%	100,0%

39. táblázat
Elégedettség a munkavállalás körülményeivel*

		A munkahelyi bánásmóddal	A fizetésével	A munka önállóságával	A munkaidő beosztásával	A munka érdekeségével	A munkakörül- ményekkel	A szakmai előrejutással
Befejezetlen szakiskola	Átlag	2,36	3,07	2,48	2,65	2,69	2,70	2,94
	N	71	74	72	72	74	73	64
	Szórás	,67	,97	,67	,82	,77	,85	1,18
Szaktanulmányos	Átlag	2,35	3,17	2,43	2,56	2,53	2,57	2,90
	N	1274	1385	1306	1310	1297	1326	1260
	Szórás	,88	,96	,74	,86	,84	,83	1,14
Szaktanulmányos; középfokú	Átlag	2,39	3,34	2,52	2,73	2,70	2,61	2,90
	N	52	60	58	59	56	56	55
	Szórás	,87	1,13	,71	,94	,83	,86	1,04
Szakiskolai kezdés; min. középfokú	Átlag	2,48	3,31	2,43	2,56	2,64	2,71	3,10
	N	167	195	174	175	177	181	171
	Szórás	,80	,95	,74	,80	,87	,88	1,10
Szaktanulmányos tanult fiatalok összesen	Átlag	2,36	3,19	2,44	2,57	2,55	2,59	2,92
	N	1563	1714	1610	1617	1603	1636	1551
	Szórás	,86	,97	,74	,85	,84	,83	1,13
Szaktanulmányos nem tanult fiatalok	Átlag	2,33	3,12	2,40	2,49	2,52	2,55	2,82
	N	1729	1978	1784	1845	1717	1829	1804
	Szórás	,86	1,02	,78	,85	,88	,87	1,10
Összes	Átlag	2,35	3,15	2,42	2,53	2,53	2,57	2,87
	N	3292	3692	3394	3462	3321	3465	3355
	Szórás	,86	1,00	,76	,85	,86	,86	1,11

Az 1-5-ig terjedő értékelések átlaga (1=teljesen elégedetlen, 5 = teljesen elégedett)